

Caietele DE LA ARACI

25

Publicație semestrială de literatură a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni

Anul XIV, nr. 1(25), iunie 2026

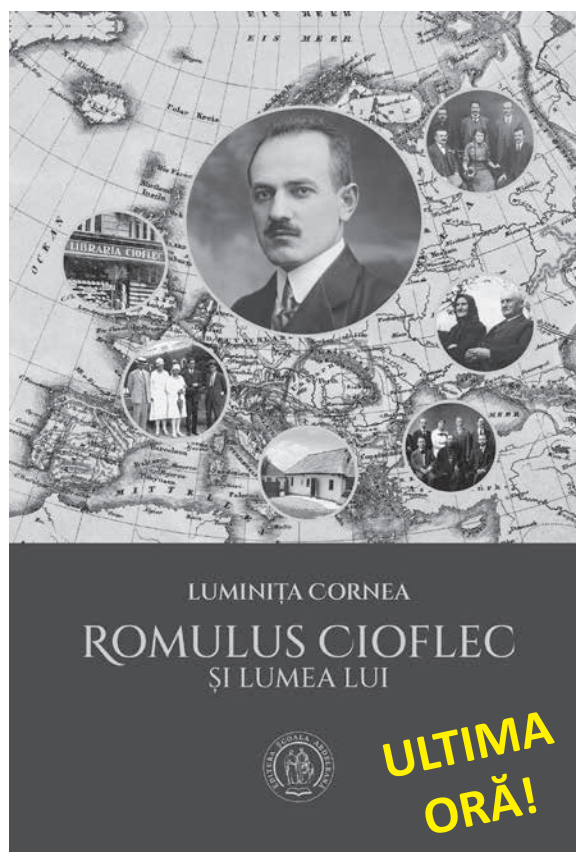
Redactor-șef: Luminița Cornea

Casa Memorială „Romulus Cioflec”, Araci – arhivă 1998

MOTTO: „La Araci, locul natal al lui Romulus Cioflec și al mitropolitului Nicolae Colan se face cultură națională într-un cadru modern, realizat cu fonduri europene.” „Așteptăm cu interes chemările la *Serile literare* Cioflec de la Araci – localitate devenită un fel de Lancrăm al Covasnei.”

Ion Popescu Topolog, *Lector-Lictor, cronici și articole literare*, Editura Pastel, Brașov, 2013, p. 294 și 295.

CUPRINS

Luminița Cornea •
O fotografie necunoscută sau despre o prietenie: Romulus Cioflec și D.D. Pătrașcanu • p. 2
În oglinzi paralele: Romulus Cioflec • Sub soarele polar. Cercul polar • p. 5
Traducere în germană de Ioana Giurgiuman • p. 6
Traducere în franceză de Denisa Crăciun • p. 7
Denisa Crăciun • Poeme • p. 8
Luminița Cornea • **Casa cu memorie sau despre Case Memoriale** • p. 8

Luminița Cornea • **Ancheta revistei „Caietele de la Araci”** • p. 10
Răspunsuri date la ancheta de Valer Rus, Adrian David, Mihaela Anișului, Roxana Maria Cornea, Constantin Parascan, Valentin Coșoreanu
Maria Monica Stoica • **Anotimpurile de la Araci** • p. 16
Maria Monica Stoica • **Desculți prin grădină, Dorul candidei nemărginiri** • p. 18
Mihai Marinache • **Virgil Cioflec în corespondență cu Octavian Goga (III)** • p. 19

Ion Onuc Nemeș • **Binețele și săndalele** • p. 21
Mihaela Malea Stroe • **Pledoarie pentru omenie** • p. 22
Carmen Tania Grigore • **Serenitate, Destăinuire** • p. 25
Tatiana Scurtu • **Cerul tău e-o păpădie** • p. 25
Din activitățile de educație muzeală desfășurate la Casa memorială „Romulus Cioflec” • p. 26
Despre autori • p. 27
Cristina Vișan • **Să vorbim, să scriem corect** • p. 28

O fotografie necunoscută sau despre o prietenie: Romulus Cioflec și D.D. Pătrășcanu

Ideea realizării acestui text a pornit de la o fotografie dăruită de D. D. Pătrășcanu (8 oct. 1872–4 nov. 1937), cu următoarea însemnare autografă: „Doamnei și Domnului Romulus Cioflec. Dragoste și veche prietenie”, cu semnătura „D. D. Pătrășcanu” și data: „’937, Maiu 9” (vezi copia alăturată). Fotografia este păstrată în arhiva familiei Cioflec, doamna Gabriela Corodeanu, fiica scriitorului, și nepotul Sebastian Frâncu.

D. D. Pătrășcanu a fost un om de litere, prozator, profesor de istorie și cunoscut autor de manuale de istorie în perioada interbelică, un talentat umorist, colaborator și animator de seamă al revistei *Viața românească*, alături de Constantin Stere și Garabet Ibrăileanu (cel din urmă fiindu-i prieten din școală). Revista *Viața românească* a apărut la 1 martie 1906, la Iași, devenind una dintre cele mai longevive și importante publicații de cultură din România. D. D. Pătrășcanu a cunoscut și alte mari nume ale culturii românești, colaboratori și prieteni ai grupării de la *Viața românească*, printre care Panait Istrati, Jean Rosenthal, Mihai Sadoveanu, George Topârceanu, Otilia Cazimir, Gala Galaction.

În politică, D. D. Pătrășcanu s-a remarcat ca membru al Partidului Conservator, pe care l-a reprezentat ca deputat în Parlamentul României la începutul secolului al XX-lea. Este tatăl liderului politic Lucrețiu Pătrășcanu (1900-1954).

D. D. Pătrășcanu provenea dintr-o familie de nobili moldoveni, fiind fiul lui Dumitru Pătrășcanu și al Mariei Vicol. A absolvit, la Iași, Colegiul Național, Facultatea de Drept, Litere și Filosofie și Școala Normală Superioară.

Romulus Cioflec (1882-1955) l-a cunoscut pe D. D. Pătrășcanu la Iași, în cadrul grupării de la *Viața Românească*. Ambii au scris și au publicat povestiri, la începutul activității lor literare. Romulus Cioflec a debutat editorial cu volumul *Doamne, ajută-ne!* (1907), iar D. D. Pătrășcanu a debutat, în 1909, cu volumul *Schițe și amintiri*. Editura *Viața românească* i-a publicat lui Romulus Cioflec în anul 1920, volumul de povestiri *Lacrimi călătoare*.

Tot la editura *Viața românească*, în aproximativ aceeași perioadă, lui D.D. Pătrășcanu îi apar volumele de povestiri, *Candidat fără noroc și alte povestiri folositoare* (1916), *Vinovații* (1918), *Strategie și o excursie de plăcere* (1920). În povestirile sale, D.D. Pătrășcanu „dezvăluie vicii ale societății în compartimentele ei fundamentale (politică, administrație, învățământ, cultură, familie), cu personaje de notorietate durabilă, caracteristice epocii respective, încât D.D. Pătrășcanu rămâne în apropierea ilustrului său predecesor tocmai prin asemănarea lumii personajelor sale cu cea a lui Caragiale, prin pictura moravurilor parlamentare și electorale”, după cum a remarcat Valentina Marin Curticeanu, într-un studiu de substanță dedicat scriitorului D.D. Pătrășcanu, la o sută de ani de la naștere.¹

Despre dramaturgul Dumitru D. Pătrășcanu, Ion Luca Caragiale a afirmat că este un *intelligent impresar al atâtor prețioase figuri de comedie în costum local românesc*, iar criticul Garabet Ibrăileanu a precizat că *este și un sentimental, un suflet plin de nostalgia lucrurilor care au fost și nu mai sunt*.

Desigur, scriitorul născut la Araci a cunoscut și s-a împrietenit cu mulți dintre scriitorii grupării de la *Viața românească*. Relația de prietenie dintre el și D.D. Pătrășcanu a fost una de durată. D. D. Pătrășcanu a locuit la Iași, până în anul 1911, când s-a mutat la București (a locuit pe str. Vasile Lascăr, pe lângă schitul Darvari). După anul 1936, Romulus Cioflec, profesor la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București, venit de la Timișoara, s-a întâlnit, în mod cert, adeseori, cu D. D. Pătrășcanu, vechiul prieten de la *Viața românească*. În primăvara anului 1937, D.D. Pătrășcanu îi oferă fotografia cu dedicație, în amintirea vechii prietenii, așa cum scrie în dedicație: „Doamnei și Domnului Romulus Cioflec. Dragoste și veche prietenie”. Interesant este să constatăm că fotografia datează din anul morții lui D. D. Pătrășcanu, deoarece, în același an, la 4 noiembrie 1937, D.D. Pătrășcanu moare, la câteva luni după

¹ Valentina Marin Curticeanu, *D. D. Pătrășcanu în Tribuna*, anul XVI, nr. 4129, octombrie 1972, p. 5.

moartea prietenului său, criticul G. Ibrăileanu. La început de secol XX și în perioada interbelică exista moda unor asemenea fotografii, desigur, realizate în număr relativ mare, la fotografi cu renume (nu numai din București), tocmai pentru a fi oferite prietenilor, pe care le păstrau fie în albume, fie le înrămau. Menționăm o altă asemenea fotografie, prezentată de noi într-un studiu relativ recent, aceea a lui Virgil Cioflec oferită, cu autograf, prietenului său Sextil Pușcariu, în anul 1902.²

La câteva zile după moartea scriitorului D.D. Pătrășcanu, în *Adevărul literar și artistic*, revistă de prestanță a perioadei dintre cele două războaie, au fost publicate, pe aceeași pagină, două articole *In memoriam D.D. Pătrășcanu*, semnate de Romulus Cioflec (*Omagiul unui ardelean*) și, respectiv, Mihail Sadoveanu (*Colaborarea cu D.D. Pătrășcanu*).³

Despre aspecte ale prieteniei dintre D. D. Pătrășcanu și Romulus Cioflec, putem afla din necrologul scris de autorul romanului *Vârtejul*, dovedind că îl cunoștea foarte bine pe prietenul său, în care strălucea „moștenirea nobleței”. Articolul este scris din perspectiva ardeleanului, care i-a primit cu dragoste în sufletul său pe scriitorii din Vechiul Regat, făcându-i și prieteni. El recunoaște că D. D. Pătrășcanu a prins „din mâna plictisită a lui Caragiale firul umorului românesc.” Dar, pe lângă harul scriitoricesc, remarcă și contribuția substanțială pe care a avut-o „la apariția lui Vlaicu” și, apoi, la ocrotirea „Icarului ardelean.” „Nu practica, nici ura, nici supărarea”, om „de o rară bunătate și omenie” sentimentele ce îți le putea trezi în suflet Pătrășcanu puteau fi calificate cu „admirație”, „stimă” și „prietenie”, dar, mai ales „cu acel cuvânt pe care-l rezervăm celor mai apropiați și scumpi ai noștri: „dragoste”. Pe această traiectorie, Romulus Cioflec își exprimă sentimentele de afecțiune și de prețuire față de prietenul său, în necrologul publicat pe aceeași pagină de revistă cu Mihail Sadoveanu. Poate că cel mai mult aprecia la

² Luminița Cornea, *Sextil Pușcariu și Virgil Cioflec, exponenți ai culturii clujene interbelice – o fotografie și două scrisori inedite*, în *Tribuna*, revistă de cultură, serie nouă, anul XXIII, 1-15 iulie 2025, nr. 548, p. 16-18.

³ Romulus Cioflec, *În memoria lui D.D. Pătrășcanu-Omagiul unui ardelean*, în *Adevărul literar și artistic*, anul XVIII, nr. 884, 8 noiembrie 1937, p. 3; Mihail Sadoveanu, *În memoria lui D.D. Pătrășcanu-Colaborarea cu D.D. Pătrășcanu*, în *Adevărul literar și artistic*, anul XVIII, nr. 884, 8 noiembrie 1937, p. 3.

Scriitorul D.D. Pătrășcanu - fotografie cu autograf dăruită familiei Cioflec

prietenul său „grija deosebită să nu ucidă prietenia pe care o prețuia ca pe un bun deosebit al vieții.” Redăm textul necrologului în integralitatea lui:

Romulus Cioflec, În memoria lui D.D. Pătrășcanu – Omagiul unui ardelean.

„Dacă cei din deceniul meu, învecinați cu deceniul lui, răscolesc prin amintirile tinereții lor, văd în Dumitru Pătrășcanu – alături de o mare făgăduială în literatură – și acel mare și generos neastâmpăr într-o perioadă zgârcită în elanuri sociale. Atunci când el prindea din mâna plictisită a lui Caragiale firul umorului românesc să-l răsucescă și să-l poarte cu vrednicie mai departe, adăogat cu duioșia lui moldovenească, era pasionat poate mai mult de altceva decât de literatură: de problemele de viață ale vremii lui.

Când ele mă pasionau atunci și pe mine, ca pe atâția tineri, mai mult decât literatura, purtam în inimă un cult pentru toți campionii întârziatei deziobăgiri din România liberă...

Curând apoi, după 1907, și după Liga reformelor, inițiată de „generoșii” liberali, am întâlnit des în presă numele lui Pătrășcanu, în legătură cu aceste postulate ale timpului. Apoi, în 1913, voluntar într-un regiment în Bulgaria, sub același cort de simplu soldat cu tovarășul său de elanuri naționale și sociale, Vasilică Morțun... Iar mai înainte de aceasta luase în piept - cu o pasiune care se întâlnea numai la el dacă era mânăta de o convingere – o cauză frumoasă: cauza lui Aurel Vlaicu.

Între 1909 și 1912 se dădea în toată Europa lupta pentru cucerirea aerului. Dacă mai înainte de 1910 un Pătrășcanu ar fi avut puțința să deschidă drum de realizare plăsmuirii bănațeanului Vuia, poate că a noastră era prima biruință asupra aerului. A fost însă gata, într-ajutor, la apariția lui Vlaicu... Căci în calea Icarului ardelean stăteau neîncrederea, indiferența și răutatea. Deputatul Pătrășcanu le-a învins atunci pe toate, a trezit prin presă interesul marelui public și al unor factori hotărâtori și prin influența lui, i s-au deschis inginerului ardelean atelierele Arsenalului Armatei, pentru ca să-și poată construi primul aparat.

L-am văzut întâia oară pe Pătrășcanu, chiar când ieșea de la Ministerul de Război întovărășit de silueta firavă a lui Vlaicu. Cu pasul lui întins și ușor aplecat înainte, parcă pentru câștig la viteză, și transmițând întregului corp ritmul mersului și gândurilor lui din acel moment – așa cum mergea și la 65 de ani și credeam că are să mai meargă până la 85! – deputatul Pătrășcanu îl ducea cam iute pe ardeleanul mai înalt decât el, pe când eu întrebam pe cineva cine să fie domnul cu Vlaicu.

Pentru toate acestea, eu, ardeleanul tânăr, care, pe acea vreme, dibuiam în viață ca și în literatură, m-am apropiat de Pătrășcanu cu un amestec de sfială și de recunoștință regionalistă... Făcusem într-o după-amiază de august, în 1914, o oră de plimbare numai în doi, cu regretatul G. Ibrăileanu – acel drum fermecător de la mănăstirea Neamțului până la schitul Vovidenia atât de iubit de marele critic! – și la întoarcere, m-am oprit să mă despart de el în vatra mănăstirii, în fața locuinței călugărești din dreapta, cu cerdacul în față... Căci acolo se vedea toată familia lui Pătrășcanu și acolo își termina plimbarea „domnu Ibrăileanu”... Dar „Vino și dumneata” – mi-a zis Ibrăileanu, mirat de modestie. De această modestie sau sfială m-am mirat și eu după câteva

clipe, sau mai bine zis m-am jenat. Atât doamna Lucreția Pătrășcanu – această bănațeană prin obârșie, ca fiică a profesorului ieșean Stoica, descălecat de la Lipova, cât și soțul și copila lor și cei doi liceeni de atunci m-au făcut să mă jenez de sfiala mea și să mă simt curând ca și Ibrăileanu... Nu fu trebuință să străbat vreun drum anevoios ori cotit până la inima marelui scriitor, care ocrotise pe Icarul ardelean.

L-am văzut apoi destule ori pe om și pe scriitor în intimitate, între ai lui, în casa lui și la masa lui în București; l-am cunoscut și pe istoricul și pe colecționarul pasionat pentru marile lui bogății, pe care era în stare să ți le arate și să le învieze cu înțelegerea lui entuziastă pentru a doua și a treia oară iarăși...

Pe Pătrășcanu nu-l puteai pierde ca prieten, căci avea o grijă deosebită să nu ucidă prietenia pe care o prețuia ca pe un bun deosebit al vieții: *niciodată nu reușeai să-l îndatorezi tu atât cât el pe tine...* Dar nu practica nici ura, nici supărarea, dacă cineva își luase partea și plecase... Zâmbea. Vedea cu închipuirea un erou al unei viitoare nuvele. Coborător din vechea familie Boldur, din generația de boieri ai lui Ștefan – ca și familia basarabeană Gavriliță – fermecătorul scriitor adormit ieri, care nu credea în moștenirea nobleței, avea toate atributele ei așa cum a realizat-o civilizația veacului nostru. Erau totuși aceste atribute ale lui din naștere. Căci nicio sfortare nu se vedea în practica bunătății și omeniei la acest bărbat care avea numai milă pentru oamenii mistuiți și devastați de ură și invidie până la slujire...

Și dacă acestei distinse naturi îi adăugăm temperamentul expansiv al tinereții lui mereu generoase până la 65 de ani, sentimentele ce ți le puteai trezi în suflet Pătrășcanu nu puteau fi calificate numai cu „admirație”, „stimă” și „prietenie”, ci cu acel cuvânt pe care-l rezervăm celor mai apropiați și scumpi ai noștri: „dragoste”... „Mi-e drag de el” – se exprima d. Brătescu-Voinești, acum doi ani în *Adevărul*, luând apărarea prietenului, când Ministrul Instrucțiunii Publice, d.dr. Angelescu se hotărâse în sfârșit să porceadă la revizuirea procesului și Pătrășcanu mai era atacat într-o gazetă... Dar apropierea de omul acesta de o rară bunătate și omenie era foarte profitabilă îndeosebi pentru un meșteșugar al condeiului. Căci de la el – mai mult poate decât chiar de la Caragiale – puteai înțelege ce înseamnă o răspundere față de public. Grija lui pentru formă, pentru căutarea ex-

presiei și cuvântului celui mai nimerit, era o pasiune molipsitoare – și dacă ajungea un manuscris în mâna lui, nu se achita cu niște observații de mântuială, ci îl cerceta de la construcție până la virgulă. Numai în aceste condiții opera lui a ieșit cu atâta desăvârșire a formei. Căci, vai, de câte ori refăcea și copia!

A fost, din nefericire, anii lui din urmă, preocupat exclusiv de manualele de Istorie. O reală pagubă pentru literatură, căci proiecta un roman... Dar și din aceste cărți Pătrășcanu a realizat niște opere, în felul lor. În ele, tinerimea școlărească a țării noastre găsește istoria lumii și a României înviate cu un meșteșug și într-o haină ce captivează ca și lecturile din domeniul pur al frumosului. Și astfel România Mare, cu atâția cetățeni noi, are și în manualele minunate ale lui Pătrășcanu un dascăl pentru cea mai aleasă și mai îngrijită limbă.

Multă vreme vor fi greu de întrecut aceste cărți; prin opera lui literară însă, Pătrășcanu va străbate în veacurile viitoare împreună cu ceilalți clasici ai noștri. Pentru contemporanii care l-au cunoscut și în alte manifestări, el va rămâne *ceea ce trebuie să rămâie un om prin conștiința lui curată închinată vremii cu dezinteresare.*"

Cum am menționat, pe aceeași pagină din *Adevărul literar și artistic* în anul 1937, scriitorul Mihail Sadoveanu publică *În memoria lui D.D. Pătrășcanu-Colaborarea cu D.D. Pătrășcanu*. În prima parte a necrologului, prezintă proiectul unei colaborări privind scrierea unor povestiri din viețile sfinților, preconizat a fi în șase volume, dar colaborarea s-a oprit la al doilea volum. Sunt de reținut observațiile lui Sadoveanu privind metoda de lucru și câteva caracteristici ale omului D.D. Pătrășcanu: *bunătatea lui evanghelică*

și *prietenia-i devotată*: „În timpul acestei colaborări, am putut vedea metoda de lucru a lui Pătrășcanu. Redacta de două și de trei ori completându-și și lărgindu-și manuscrisul, cu o grijă și o meticulozitate de benedictin. (...) În răstimpul cât am lucrat împreună, l-am cunoscut pe Pătrășcanu în toată bunătatea lui evanghelică pot spune, în viața-i aproape ascetică și în prietenia-i devotată. Nu numai scriitorii pierd un camarad de preț, ci oamenii de treabă în cea mai nobilă accepție se împuținează prin moartea lui.”⁴

Este o bucurie și o datorie pentru noi să menționăm, în istoria literară românească, prietenia lui Romulus Cioflec cu scriitorul D.D. Pătrășcanu, cel care a constituit baza materială a societății de la *Viața românească*, „fără care tot potențialul intelectual al grupului s-ar fi dezagregat, fără a aduce culturii românești cea mai strălucită a ei manifestare.” Din punct de vedere material, revista *Viața românească* a mai putut apărea, după 1920, numai datorită „energiei acestui vizionar”, care a fost D.D. Pătrășcanu.⁵

Scriitorii Romulus Cioflec și D.D. Pătrășcanu rămân cunoscuți prin opera lor literară de profundă analiză a psihologiei umane, prin dezvăluirea multor taine caracteristice structurii omenești, în diverse momente sociale ori familiale de manifestare. Parafrazându-l pe scriitorul Brătescu-Voinești, spunem și noi: *Mi-e drag de ei!*⁶

4 Mihail Sadoveanu, *În memoria lui D.D. Pătrășcanu-Colaborarea cu D.D. Pătrășcanu*, în *Adevărul literar și artistic*, anul XVIII, nr. 884, 8 noiembrie 1937, p. 3.

5 Demostene Botez, *Memorii*, Editura Minerva, București, 1970, PDF.

6 Romulus Cioflec, *În memoria lui D.D. Pătrășcanu-Omagiul unui ardelean*, în *Adevărul literar și artistic*, anul XVIII, nr. 884, 8 noiembrie 1937, p. 3.

ÎN OGLINZI PARALELE

Romulus Cioflec, *Sub soarele polar*, Ediția 2024, capitolul *Cercul Polar*

„Străbatem una dintre diminețile plăcute, după ce toată noaptea am plutit prin largul fără adăposturi de stâncă, băntuiți de valuri. Ne strecurăm acum mereu pe poteci înguste de apă liniștită, lucie, plutind printre luntri și bărci cu pânze ale pescarilor rătăcitori, cu răgazul lor de totdeauna, alunecând printre așezările lor singurate, în cenușiu și în roșu, de pe covoarele

de mătase din preajma apei, ori de la poalele ostroavelor de granit pleșuv, dezagregat, unde s-a înfipt și farul în așteptarea nopților celor lungi... E o dimineață plăcută, deși în negură, cu cernere intermitentă și cu o briză din vest. Și oamenii sunt mulțumiți tocmai fiindcă azi nu mai debarcă, mai sunt mulțumiți și fiindcă mâine debarcă, și mai cu seamă debarcă

într-un punct interesant al coastei de fiorduri, la o latitudine așa nordică... De aceea fiecare, în această dimineață, s-a lăsat stăpânit de înclinațiile sale: saloanele și sălile de bibliotecă, și corespondență cu toate mesele ocupate de sedentarii lor; alții, la chioșcul cu vânzătoarele nostime de la *fall-reep*, fac coadă pentru filme, pentru mărci și pentru ilustrate cu vederi din *Tromsø*; în sfârșit, câți încap dintre turiștii flirtului și promenadei, măsoară punțile ascultând muzica și împotrivirea apei. Pescărușii s-au înmulțit și ei considerabil și au lungit vaporul.

La dejun suntem preveniți că apă dulce vom avea de-acum numai cinci ore pe zi: dimineața, la prânz și seara... Ca să se știe. Se recomandă insistent economia. Tânărul steward de la masa mea, care stie multe și este convins că face impresie cel puțin dăscălițelor de la Colonia, completează încunoștințarea oficială cu adaosul că de la *Tromsø* înainte economia la apă dulce se recomandă și mai mult,

întrucât aprovizionarea nu s-ar mai putea face decât din topirea gheții, foarte greu și cu zăbavă. Deci, bei mai puțin. Dar de toate acestea uităm, căci, ca printr-o vrajă, își face apariția, urcat nu se știe cum pe bord, însuși zeul apelor, *Triton*, al celor sărate, adevărat, fiul și trimisul lui Neptun, cu înfățișare acvatică și coafură foarte aproximativă, în care obișnuia el să slujească pe mările căzute sub domnia Romei.

Ajunsă pe bordul marelui bastiment cu telegrafie fără fir, năbădăioasa zeităte, descoperită și exploatată de poeți în toate timpurile, iar în cazul nostru chiar de patronul frizer de pe *Monte Cervantes*, se poartă foarte civilizată. Chiar cere cuvântul... Aici Frida și Karli și mai cu seamă micuța Gretchen fac ochii cât cepele, dar nu ne putem ocupa de ochii lor, căci Triton vorbește și anunță grabnica atingere a *Cercului polar* și urcarea, din moment în moment, pe bord a taică-său, Neptun, cu toată suita în vederea botezului îndătinat.”

Ioana Giurgiuman, traducere în limba germană:

Romulus Cioflec, *Unter der Polaren Sonne*,

Kapitel: *Der Polarkreis*

Wir erleben einen dieser angenehmen Morgen, nachdem wir die ganze Nacht auf offener See, ohne schützende Felsen, von den Wellen umhergetrieben worden sind. Jetzt gleiten wir beständig durch schmale Wasserwege – ruhig und spiegelglatt –, treiben zwischen den Booten und Segelkähnen umherstreifender Fischer dahin, in ihrer gewohnten Gelassenheit, und ziehen lautlos an ihren einsamen Siedlungen vorbei, grau und rot gefärbt, gelegen auf weich anmutenden, fast seidigen Uferstreifen nahe dem Wasser oder am Fuß kahler, zerfallender Granitinseln, wo sich auch der Leuchtturm festgesetzt hat, als warte er auf die langen Nächte ...

Es ist ein angenehmer Morgen, wenn auch nebelverhangen, mit feinem, zeitweiligem Nieseln und einer Brise aus Westen. Und die Menschen sind zufrieden – zufrieden, weil sie heute nicht an Land gehen, ebenso zufrieden, weil sie morgen an Land gehen werden, und vor allem, weil sie an einem besonders reizvollen Punkt der Fjordküste anlegen werden, auf einer so nördlichen Breite ...

Darum hat sich an diesem Morgen jeder seinen Neigungen hingeeben: Die Salons und Bibliotheksräume sowie der Schreibsalon sind vollständig

von ihren sesshaften Gästen besetzt; andere stehen am Kiosk bei den freundlichen Verkäuferinnen am Fallreep Schlange – für Filme, Briefmarken und Ansichtskarten aus Tromsø; schließlich schreiten so viele der flirt- und promenadenlustigen Reisenden, wie Platz finden, über die Decks, lauschen der Musik und dem leisen Widerstand des Wassers.

Auch die Möwen sind zahlreicher geworden und begleiten das Schiff nun in langen, sich hinziehenden Reihen.

Beim Frühstück werden wir darauf hingewiesen, dass uns von nun an Süßwasser nur noch fünf Stunden täglich zur Verfügung stehen wird: morgens, mittags und abends ... damit es jeder weiß. Sparsamkeit wird nachdrücklich empfohlen.

Der junge Steward an meinem Tisch, der vieles weiß und überzeugt ist, zumindest auf die Lehrerinnen aus Köln Eindruck zu machen, ergänzt die offizielle Mitteilung mit dem Zusatz, dass man von Tromsø an noch mehr auf den Verbrauch von Süßwasser achten müsse, da die Versorgung nur noch durch das Schmelzen von Eis möglich sei – mühsam und zeitraubend. Also trinkt man weniger.

Doch all das gerät in Vergessenheit, denn wie durch einen Zauber erscheint plötzlich – man weiß nicht, wie er an Bord gelangt ist – der Gott der Wasser selbst: Triton, der Gott der salzigen Meere zwar, Sohn und Bote des Neptun, in aquatischer Erscheinung und mit einer eher beiläufigen Frisur, wie er sie einst trug, als er auf den Meeren diente, die unter der Herrschaft Roms standen.

Auf das Deck des großen, mit drahtloser Telegrafie ausgestatteten Dampfers gelangt, benimmt sich die ausgelassene Gottheit – von Dichtern aller Zeiten entdeckt und ausgeschmückt, und in unserem

Fall sogar vom Friseurmeister an Bord der *Monte Cervantes* höchst wirkungsvoll in Szene gesetzt – durchaus gesittet.

Sie verlangt sogar das Wort ...

Hier reißen Frida und Karli und vor allem die kleine Gretchen die Augen sperrangelweit auf, doch können wir uns bei diesem Anblick nicht aufhalten, denn Triton spricht und kündigt die baldige Erreichung des Polarkreises an sowie das jeden Augenblick zu erwartende Erscheinen seines Vaters, Neptun, der mit seinem ganzen Gefolge an Bord kommen wird, um die überlieferte Taufzeremonie zu vollziehen.

Denisa Crăciun, traducere în limba franceză:

Romulus Cioflec, *Sous le soleil polaire,* le chapitre «Le cercle polaire»

«Nous traversons l'une de ces agréables matinées, après avoir dérivé toute la nuit au large, sans aucun refuge rocheux, hantés par les vagues. Nous nous faufileons désormais sans cesse sur des chenaux étroits d'eau calme et luisante, flottant parmi les barques et les voiliers des pêcheurs errants, avec leur éternel loisir, glissant parmi leurs habitations solitaires, grises et rouges, posées sur les tapis de soie au bord de l'eau, ou au pied des îlots de granit dénudé et désagrégé, où il fut aussi planté le phare, à l'attente des longues nuits...

C'est une belle matinée, bien que nuageuse, avec des bruines intermittentes et une brise venant de l'ouest. Et les gens sont contents justement parce qu'aujourd'hui ils ne débarquent plus, ils sont contents surtout parce que demain ils vont débarquer à un endroit intéressant de la côte aux fjords, à une latitude si nordique...

C'est pour cela que chacun, en cette matinée, s'est-il laissé dominer par ses penchants : les salons et les salles de bibliothèque, et la correspondance, toutes les tables occupées par leurs sédentaires; d'autres, au kiosque des charmantes vendeuses du *fall-reep*, font la queue pour les films, pour les timbres et les cartes postales de Tromsø ; enfin, tous les touristes du flirt et de la promenade qui peuvent y entrer mesurent, en nombre de pas, les ponts, en écoutant la musique et celle de l'eau rétive. Les goélands se sont eux aussi considérablement multipliés et ont allongé le bateau.

Au déjeuner, on nous prévient que nous n'aurons plus d'eau à boire que cinq heures par jour : le matin, à midi et le soir... Qu'on le sache. On recommande instamment les économies. Le jeune steward de ma table, qui sait beaucoup de choses et est convaincu de faire impression au moins sur les institutrices de la Colonie, complète l'avis officiel en ajoutant qu'à partir de Tromsø, les économies d'eau à boire sont encore plus recommandées, car le réapprovisionnement ne pourrait plus se faire qu'en faisant fondre de la glace, très difficilement et avec lenteur. Donc, buvez moins. Mais nous oublions tout cela car, comme par enchantement, apparaît, monté on ne sait comment à bord, le dieu des eaux lui-même, Triton, celui des eaux salées, le véritable fils et l'envoyé de Neptune, à l'allure aquatique et à la coiffure très approximative, telle qu'il avait coutume de servir sur les mers tombées sous la domination de Rome.

Parvenue à bord du grand bâtiment à télégraphie sans fil, la capricieuse divinité, découverte et exploitée par les poètes de tous les temps, et en l'occurrence par le patron coiffeur du *Monte Cervantes*, se comporte de façon très civilisée. Elle demande même la parole... Ici, Frida et Karli, et surtout la petite Gretchen, écarquillent les yeux, mais nous ne pouvons pas nous occuper de leurs yeux, car Triton parle en annonçant que d'un moment à l'autre on franchira le Cercle polaire, et que son père, le dieu Neptune, montera à bord avec toute sa suite de serviteurs, pour officialiser le baptême traditionnel ».

Denisa Crăciun

Spații închise
infinite

dintr-unul într-altul treci
te zbați nu ai aer și-e greață
cauți cu disperare ieșirea
uneori o găsești și ieși
prin cer
alteori doar prin mazăga
ușii de fier
în spatele căreia pândesc îngeri
prin tablourile lui El Greco ieșiți
întrebi

gaura neagră din privirea lor
implacabilă
soarbe lumina din tine

apoi te trezești
azvârlit

la coșul de gunoi
printre foi de ceapă
coji de cartof
de portocală
fermentează
lent
până într-o dimineață
când
spumegând
se înalță
Muntele
ce nu se urcă
ci doar se coboară

*

vid nevindecăt
de arsura Absenței
vid dar viu
suflet însetat de Soare

în căutarea Lui pornești
pe povârnișuri numai de păsări
știute

în vecinătatea mării
îți dorești să zărești insula
-sălaș al Iubirii-

apoi te întorci
să traversezi vulcanii
noapte de noapte
respiri focul și ploaia
prin palme pleoape
visate
refuzând
– mai hotărât ca oricând –
dreptul la propria poveste
la propria orbire

OPINII

Luminița Cornea

Case cu memorie sau despre Case Memoriale

Valoarea unui muzeu memorial?! În cartea noastră *Excursia literară, îndemn spre cunoaștere* (Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2010), am menționat un adevăr general valabil, anume că orice muzeu dedicat unei personalități reprezintă o operă de respect față de tezaurul cultural al țării, dar și față de memoria locului.

Muzeul este o instituție cultural-științifică care are drept obiectiv colectarea și conservarea bunurilor culturale, precum și valorificarea lor, prioritar prin expunere, în scop de instruire, educare și agrement al celui mai larg public. Muzeul memorial de scriitor are în vedere colectarea și conservarea bunurilor ce au aparținut unui creator de literatură. Casa memorială a unui scriitor este o comoară de amintiri... o scrisoare, o fotografie, o călmară, un instrument de scris, o haină deosebită, o mașină de scris, cărți, mobilier... toate atinse cândva de mâna și de sufletul creatorului trezesc o anumită stare sufletească și o anumită curiozitate de a ști, de a cunoaște mai multe despre acea personalitate și despre cultură în general. În mod spe-

cial, într-un muzeu memorial de scriitor, cu un ghidaj bine realizat, cu pasiune și implicare, se trezește în sufletul vizitatorilor o multitudine de sentimente împletite cu o anumită curiozitate a lecturii, a cunoașterii.

Nicolae Iorga, cel care vizitase multe muzee și contribuisese la realizarea altora, fiind preocupat de aplicarea *Legii pentru organizarea muzeelor în România* și pentru evidența bunurilor culturale, remarcă, în anul 1932, că spațiul muzeal nu este „un depozit unde aduci obiecte de diferite feluri: artă, istorie, științe naturale, tehnică, lucruri de curiozitate, le așezi în niște odăi largi și luminoase, le potrivești frumos unele lângă altele, le pui uneori și inscripții lămuritoare, iar pe urmă poștești lumea, care știe ori nu știe, pricepe ori nu pricepe să se uie la dânsule.” (Olga Rusu, *Muzeul și publicul – postfață* la volumul: Luminița Cornea, *Excursia literară, îndemn spre cunoaștere*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2010, p. 106-113).

Muzeul, ca și albumul cu fotografii din fiecare familie, are privilegiul de a folosi limbajul imaginii care este inteligibil pentru toți și același în toate țările. Mu-

zeul contribuie la formarea personalității? Răspunsul este categoric da. Contactul cu zestrea unui muzeu prilejuiește tânărului (elev ori matur) impresii care îl copleșesc și-l vor determina, pe de o parte, să revină, iar pe de altă parte, în afara ipstazei de vizitator, să devină colecționar de documente scrise, cărți cu autograf, fotografii, obiecte de artizanat și etnografie, de uz casnic din dulapurile și podurile bunicilor, toate cu valoare documentară și artistică. Vizitatorii pot reveni în muzee în calitate de coparticipanți la manifestările unui muzeu, ca recitatori, la seri muzeale, la spectacole de teatru sau concerte, expoziții de artă, cenacluri, întâlniri cu scriitorii, concursuri literare etc. Asemenea manifestări se organizează în muzeele noastre, inclusiv la *Casa Memorială „Romulus Cioflec”* din Araci.

Muzeograful are rol important, cu talentul și harul lui. Fiind în contact direct cu vizitatorii, el operează unele schimbări și restructurări în expoziția de bază ale unor muzee, evidențiind „obiectul-mesaj” ori „obiectul-vedetă”. Pentru că se bazează pe amintirile trecutului, ajută la dezvoltarea facultăților de observație, de judecată, amplificând gustul pentru creativitate, inocularea pasiunii elevilor pentru lectură, pentru a deveni bibliofili, colecționari etc. Ce înseamnă *a privi* într-un muzeu? Opre, întrerupere a deplasării, înseamnă a pătrunde dincolo de obiect, înseamnă a intra discret, dar sigur, în istoria lui, înseamnă o anumită afectivitate, empatie etc.

După toate aceste argumente, ne întrebăm și noi dacă mai sunt oportune vizitele organizate de profesori la muzee. Sau copiii / elevii mai merg la muzee cu familia? Mai este muzeul o carte deschisă tuturor? Da, considerăm că instituția muzeală continuă să fie, la începutul secolului XXI, o alternativă la sistemul educațional. Cunoscutul muzeograf, consacrat în domeniu, Ioan Opreș (n.1942), sublinia: „Muzeul se înscrie în procesul educativ ca un factor compensatoriu al învățământului; rațiunile și cunoștințele deprinse în școală se văd în muzeu sub forma unor reprezentări concrete și directe; elevul poate opera selecții și asocieri, își justifică opțiunile sau experimentele. *Muzeul este caracterizat de concretețe, devenind scena unui învățământ deschis și activ.*”

Toate cele afirmate mai sus rămân valabile nu numai pentru perioada când au fost scrise (nu prea îndelungată), ci și pentru perioada actuală. Nu numai pentru maturi. Tinerii de astăzi, care sunt foarte

ocupați, care folosesc mult media, mai au timp să viziteze muzee? Deunăzi, un tânăr mi-a declarat entuziasmat: „M-a impresionat extraordinar *Casa Memorială „Nicolae Grigorescu”* din Câmpina, „unul dintre cele mai frumoase locuri din România.” Desigur, în realitate, sunt și alte locuri tot atât de frumoase în România, dar tânărul s-a simțit bine, „la el acasă”, în atmosfera muzeului respectiv, s-a produs o empatie deosebită care l-a marcat.

Vizitele tinerilor ne-au reamintit cât de valoroasă este învățarea non-formală – acel tip de educație care prinde viață dincolo de manuale, prin experiență directă, dialog și descoperire. În muzeu, istoria devine poveste, iar curiozitatea elevilor se transformă în cunoaștere autentică. Prin astfel de activități, copiii nu doar învață, ci simt, întrebă, explorează și își dezvoltă gândirea critică și creativitatea. „Școala Altfel” rămâne o oportunitate minunată de a apropia generațiile tinere de patrimoniu și de valorile culturale.

Casele memoriale sunt necesare „puncte spațiale ale literaturii naționale.” Ele constituie exemple de memorare a culturii naționale. Sau, cum îmi place să le numesc, sunt *case cu memorie*.

Este frumos și este important ca în asemenea lăcașe culturale să afli și să spui mai departe povești... de aceea, este firesc, ca orice casa memorială să nu fie modernizată, ci să fie întoarsă spre vechimea în care s-a născut / a copilărit / a creat scriitorul. Admitem realizarea și funcționarea vizitelor virtuale, dar, atenție, nu există vizita virtuală, dacă nu există cea reală.

Margareta Catrinu: *Casă veche la țară* (pictură)

ANCHETA REVISTEI „CAIETELE DE LA ARACI”

Ca redactor șef al revistei *Caietele de la Araci*, publicație semestrială de literatură a *Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni*, aflată în anul XIV de apariție semestrială (profil, în principal, de istorie literară, cu scopul de a contribui la restituirea, reîntregirea și reconsiderarea operei scriitorului Romulus Cioflec, 1882-1955), mi-am propus să inserez în numărul din iunie al revistei o anchetă în legătură cu ... viitorul caselor / muzeelor memoriale ale scriitorilor.

Am adresat următoarele întrebări orientative (bineînțeles că răspunsurile puteau să se refere și la alte situații):

1. *Considerați că muzeele și casele memoriale ale scriitorilor mai sunt astăzi atractive pentru public? Adică, tânărul, omul de astăzi, preferă vizitei fizice o vizită virtuală?*

2. *Cum vedeți funcționarea acestora în societatea actuală? ar fi important ca ele să funcționeze, să fie vii? în ce mod / cum ar fi necesar să fie menținute?*

3. *Care considerați că ar fi obiectivul principal în buna funcționare / atracția muzeului? Cărui factor se datorează atractivitatea unui muzeu memorial de scriitor?*

Am solicitat răspunsuri de la muzeografi, în general, cu vechime în domeniu. Am primit răspunsuri de la șase persoane din cele zece solicitate. Întenționăm ca pentru numărul viitor al revistei să solicităm răspunsuri și altor categorii sociale, elevi, profesori,

diferite vârste etc. Răspunsurile sunt edificatoare, unele, directe, chiar telegrafice, într-o sinteză binevenită, altele reprezintă un adevărat eseu pe tema dată. Toate cuprind informații prețioase. Nu ne-am propus să analizăm răspunsurile, însă anumite concluzii sunt evidente. Le mulțumim din suflet tuturor. Sperăm să fie de folos celor interesați de o cercetare pe această temă. Publicăm, în continuare, răspunsurilor, fără să mai redăm întrebările (din lipsă de spațiu).

Valer Rus, manager, Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov

1. Evident că gradul de atractivitate al muzeelor, în general, este în scădere. Dacă marele Luvru nu mai ajunge la numărul de vizitatori de dinaintea pandemiei nu cred că e cazul să ne facem procese de conștiință noi, cei din casele memoriale. Dar avem această noutate, care ne este la fel de la îndemână și celor din marile muzee, cât și celor din muzeele mai mici. Digitalizarea a anulat diferențele de magnitudine de până acum, ne-a realiniat pe toți la aceeași linie de start. De aici depinde doar de creativitatea și de perseverența fiecăruia, dacă reușim să străpungem bariera cenzurii algoritmului din rețelele de socializare și să mai ajungem la cei tineri. Avem mai multe exemple de bună practică, lansate chiar în anii de pandemie, cum ar fi cazul colegilor de la Muzeul Național al Literaturii Române București sau Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi. Ideile de podcast, de filme scurte dar instructive și educative, ne sunt la fel de la îndemână ca oricărui muzeu mare, totul este să ne adaptăm și să folosim aceste noi instrumente.

2. Ca în orice domeniu de activitate din zona culturală este nevoie de investiție în resursa umană și în resurse materiale. Cine își imaginează că evenimentele se organizează de unele singure sau activitățile educaționale sunt inventate și implementate de AI se înșeală amarnic. Suntem într-o epocă în

La muzeul din Araci în anul 2001, elevi basarabeni, promoția 2004

care adevărul aproape se predă post adevărului iar muzeele au de aceea un rol mai important ca oricând, dacă vrei să afli care a fost adevărul despre Octavian Goga va trebui să mergi la muzeu pentru că de pe internet s-ar putea să fii profund dezinformată sau chiar manipulat. Muzeele trebuie să își adapteze discursul public dar să nu renunțe niciodată la adevăr, chiar dacă uneori este plictisitor sau doare.

3. Prospețimea, creativitatea și perseverența în oferirea de evenimente și activități educaționale poate fi o bună soluție în contracararea imaginii generalizate, proaste, a caselor memoriale. Tocmai pentru că au spațiul limitat, număr mic de angajați, profil al patrimoniului repetitiv (mobilier, cărți, artă decorativă, documente) sunt obligate să ofere mai mult și mai des decât muzeele care beneficiază din inerție de public (muzeele de științele naturii, cetățile/castelele). Creativitatea rămâne în final cea mai puternică armă a oricărei instituții publice de cultură. Mai trebuie pasiune, inclusiv în voce. Orice om inteligent recunoaște și respectă imediat pasiunea celui care i se adresează. E ceva ce nu se predă, se observă și se imită, după ce ești sigur pe ce știi și pe ce urmează să comunici. Scriitorii sau personalitățile cărora le sunt dedicate casele memoriale sunt exemple, prin excelență, ale pasiunii și perseverenței. Este ușor pentru vizitatori să își închipuie că personajul muzeului poate fi asemănător cu un ghid care vorbește pasional și cu ochi vii.

Adrian David, muzeograf, Casa Memorială „Fanny și Liviu Rebreanu”, București

1. Da, muzeele și casele memoriale ale scriitorilor mai sunt astăzi atractive pentru public. Oamenii, inclusiv cei tineri, sunt în continuare dornici să viziteze casele memoriale. Este chiar un public aparte de vizitatori care țin să vadă locurile în care au locuit marile personalități ale istoriei și culturii noastre și astfel să le înțeleagă mai bine viața și opera. Oamenii preferă vizita fizică pentru că deși poți vedea mii de poze și filmulețe, să spunem, cu Veneția, asta nu înseamnă că poți spune că ai vizitat cu adevărat orașul gondolelor. Nu poți trăi „sindromul Stendhal” dacă nu te afli fizic în fața Domului din Florența.

2. În societatea actuală muzeul nu trebuie să se limiteze doar la rolul tradițional de simplu depozitar al obiectelor de patrimoniu ci trebuie să fie o

instituție activă, vie și interactivă, esențială pentru comunitate. Muzeele trebuie să fie vii, să fie puncte de întâlnire pentru dialog și colaborare, contribuind la coeziunea socială și la consolidarea identității culturale. Trebuie menținută în permanență legătura cu publicul prin organizarea de tururi ghidate speciale, evenimente legate de date importante, ateliere etc. Toate acestea ajută la crearea unei experiențe memorabile și incluzive pentru vizitator, care transformă vizita dintr-o simplă observare pasivă într-o interacțiune educativă și emoțională.

3. Așa cum am spus mai sus, obiectivul principal în buna funcționare / atracția unui muzeu modern este transformarea unei vizite pasive, plictisitoare, într-o vizită activă, memorabilă, de ținut minte și de recomandat și altora.

Cărui factor se datorează atractivitatea unui muzeu memorial de scriitor? Aici nu cred că mă pot opri la un singur factor pentru că din punctul meu de vedere sunt mai mulți factori de aceeași importanță care pot face atractivă o casă memorială: personalitatea și viața celui care dă numele casei, opera lui, patrimoniul muzeal al casei și autenticitatea acestui patrimoniu, evenimentele organizate de acea casă memorială, locația casei. Cu toată modestia, este foarte important și modul în care angajații înțeleg să își facă treaba: dacă ești plictisit/blazat oamenii vor vedea asta și vor căuta să plece cât mai repede și nici nu vor mai reveni/recomanda altora să viziteze casa în care lucrezi tu. În schimb, dacă îți faci treaba cu dedicare vei rostogoli un bulgăre de zăpadă care va deveni din ce în ce mai mare: oamenii vor fi încântați de ceea ce au văzut și auzit, vor reveni periodic și le vor recomanda și altora să viziteze.

Mihaela Anițului, bibliograf, Memorialul Ipoțești, Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”

1. Muzeele și casele memoriale ale scriitorilor sunt încă atractive pentru segmentele de public de vârstă matură. Tinerii vin mai curând angrenați în vizite organizate de instituțiile de învățământ, pentru care este indicat să fie dezvoltată oferta muzeală clasică. Tururile virtuale ar trebui să fie, preponderent, o invitație la vizitarea fizică a muzeelor, unde intervine factorul interacțiunii cu personalul de specialitate care poate oferi informații suplimentare față de cele încorporate în tururile virtuale. În același timp, dacă

muzele desfășoară și alte tipuri de activități, tinerii vin atrași de acestea.

2. Spațiul virtual a devenit o componentă necesară familiarizării succinte cu patrimoniul muzeal, pe când interacțiunea concretă între public, spațiu muzeal și discursul muzeal, susținut de personalul de specialitate, completează și diversifică informațiile anterior obținute. Varianta optimă o prezintă îmbinarea mijloacelor tradiționale cu cele moderne.

3. Reprezentativitatea scriitorului căruia îi este dedicat spațiul muzeal este un factor important pentru atractivitatea muzeului; esențială este și diversificarea discursului muzeal care să apeleze la mijloacele contemporane de aducere către public a patrimoniului mai puțin cunoscut prin expunerea digitală a bunurilor care se află în patrimoniul muzeului, dar nu și expuse, și prin angrenarea publicului în activitățile concrete de documentare asupra biografiei, operei, contextului cultural și asupra obiectelor ce alcătuiesc patrimoniul. Muzeul nu mai poate fi un depozit de bunuri culturale în nicio situație. E necesar ca el să poată oferi și să aibă deschiderea pentru diverse activități generând produse culturale de calitate.

Roxana Maria Cornea, muzeograf, Casa Memorială „Ștefan Baciu”, Brașov

1. Muzeele și casele memoriale ale scriitorilor rămân atractive și astăzi, însă modul în care publicul, mai ales cel tânăr, se raportează la ele s-a schimbat. Vizitele virtuale sunt tot mai accesibile și pot funcționa ca un prim contact, stârnind curiozitatea și interesul pentru patrimoniu. Ele oferă o imagine de ansamblu și pot atrage publicul către universul unui scriitor.

Cu toate acestea, *experiența directă nu poate fi înlocuită*. Vizita fizică într-o casă memorială oferă o dimensiune autentică și emoțională: contactul nemijlocit cu obiectele originale, atmosfera spațiului, detalii precum biblioteca, manuscrisele sau obiectele personale contribuie la o înțelegere mai profundă a epocii și a personalității autorului. Aceste elemente creează o experiență senzorială și culturală pe care mediul virtual nu o poate reproduce pe deplin. Prin urmare, *tururile virtuale nu substituie vizita reală, ci o completează, funcționând ca un instrument eficient de promovare și educație, mai ales pentru generațiile tinere*.

2. Muzeele și casele memoriale trebuie să fie spații vii, relevante pentru publicul de astăzi. Ele

se mențin prin activități diverse și atractive – conferințe, expoziții, ateliere, cercuri de lectură sau evenimente culturale – care implică activ comunitatea, mai ales tinerii. În același timp, integrarea tehnologiei poate atrage un public nou, dar fără a înlocui experiența autentică a vizitei directe.

Pe lângă conferințe și expoziții, muzeele pot organiza lecturi publice și seri de literatură în care textele autorului sunt reinterpretate, inclusiv în formule mai moderne (spoken word, teatru-lectură). De asemenea, pot fi inițiate *întâlniri cu scriitori contemporani, traducători sau critici literari, care să creeze punți între trecut și prezent*. Atelierele interactive sunt foarte atractive pentru tineri: de exemplu, ateliere de scriere creativă, de caligrafie, de jurnal personal sau chiar de reconstituire a unei scrisori „ca odinioară”. În aceeași direcție, pot fi organizate activități educative pentru elevi, adaptate pe vârste.

O altă direcție importantă este cea *interdisciplinară*: proiecții de film, seri de muzică inspirate de epocă, mici spectacole de teatru sau performanțe-uri în spațiul muzeului. Acestea pot transforma vizita într-o experiență complexă.

Nu în ultimul rând, muzeele pot implica comunitatea prin cluburi de lectură, voluntariat, proiecte participative sau colaborări cu școli și universități.

3. Muzeul trebuie să transmită nu doar date biografice, ci *o atmosferă, o poveste și un context care să facă opera și viața autorului relevante pentru prezent*. Cel mai important factor este *capacitatea muzeului de a face trecutul viu și semnificativ pentru publicul de astăzi*. Atractivitatea unui astfel de muzeu se datorează mai multor factori: autenticitatea spațiului și a obiectelor expuse, calitatea interpretării muzeografice (felul în care este spusă povestea), diversitatea activităților propuse și capacitatea de a implica publicul. De asemenea, interactivitatea și adaptarea la nevoile publicului contemporan, inclusiv prin utilizarea tehnologiei, joacă un rol important.

În esență, un muzeu memorial devine atractiv atunci când reușește să îmbine patrimoniul cu experiența – adică să transforme vizita într-o întâlnire vie cu trecutul, nu doar într-o simplă expunere de obiecte.

Atractivitatea unui muzeu memorial ține de îmbinarea dintre autenticitatea spațiului, calitatea poveștii muzeografice și capacitatea de a implica vizitatorul într-un mod interactiv și actual.

Constantin Parascan, pensionar, muzeograf din 1972, Bojdeuca lui Ion Creangă, Iași

Așa cum artele în general, literatura în special, muzeele literare în particular au fost și sunt apanajul unor elite..., adică doar un procent mic dintr-o comunitate: rurală, urbană, europeană, mondială... a fost, este, și va fi interesat de asemenea „mofturi” rafinat intelectuale, artistice.

Sigur...mă aflu în această categorie, sigur... nu pe cale de dispariție și nici chiar de împuținare, al norocoșilor care au slujit, înființat, contribuit la viața unor case și muzee literare la Iași.

Înainte de a vă răspunde punctual, vă dau un exemplu, pare bizar, de necrezut, dar simptomatic, lămuritor... din care se trage învățătura că există pentru fiecare domeniu al artei muzeografice un public anume: interesat, pasionat, împătimit: În anii 1960-1970 am avut un coleg care, din proprie inițiativă, s-a urcat pe bicicletă, având cu sine și un aparat foto și a făcut turul mai tuturor muzeelor și caselor memoriale, mai cu seamă cele de literatură... Se și lauda cu întreprinderea lui; l-am admirat, l-am apreciat și continui să fac aceasta - după cum s-a văzut și acum; povestea fascinat cum a a dormit pe prispălele unor case, în sacul de dormit, cum și-a agonisit pliante, amintiri speciale... și era fericit... Mult mai târziu, pe când ajunsese un fel de șef al caselor memoriale literare de la Iași, l-am sprijinit să fie angajat la Bojdeuca „Ion Creangă” din Țicăul Iașului, pensionat fiind dintr-o slujbă de chimist. Poate visul său se împlinise și prezenta muzeul cu o pasiune de admirat, trăind fiecare zi într-o glorioasă împlinire...

Acum încerc să răspund întrebărilor:

1. Muzeele și casele memoriale ale scriitorilor, AZI, mai sunt atractive dacă personalitatea ilustrată este intrată în Patrimoniul dintâi al Literaturii române și dacă se păstrează imobilele originale, cu obiecte de care s-a folosit scriitorul. Sigur, se pot și s-au făcut și reconstituiri fragmentare sau totale. Dacă au respectat elementele esențiale ale timpului, locului etc. pot prezenta interes. Obiectul memorial original însă este cel care atrage, fascinează, va fi ca un magnet care atrage vizitatorii, îl vor ține minte, îl vor „promova” etc.: exemplu: Ceasul de aur al lui Eminescu la Iași, Tocul, Călimara, Lampa cu care/ la care a scris Creangă *Poveștile și Amintirile din copilărie* din Bojdeuca din Țicău... și exemplele pot continua.

VIZITA DIRECTĂ într-un spațiu sacru în care a trăit, visat, creat un Scriitor, chiar și nu de primă mărime, cum sunt la Iași: Mihai Codreanu sau Otilia Cazimir sau G. Topârceanu oferă tânărului trăiri ce-l vor marca toată viața, emoția, identificarea cu spațiul concret, tulburător al unui creator, profund... și nu MEDIAT, prin imagini filmice, virtuale. Sunt bune și „vizitele virtuale”, doar dacă vor determina mai apoi vizita directă la muzeul / casa memorială respectivă. Sigur, și un scriitor care nu e studiat în școală, cunoscut, apreciat pe plan național și european poate constitui un „PUNCT DE ATRACȚIE” dacă: îl slujește un profesor-muzeograf cu idei, cu iubire, dacă are sprijinul autorităților locale, dacă-l promovează, dacă, dacă...

Creangă este evocat în două case memoriale, la Iași și la Humulești. Eminescu este eternizat în două mari muzee memoriale: Ipotești și Iași, în Parcul Copou, muzeul inaugurat în august 1989. Sădoveanu e prezent în mai multe muzee memoriale literare: la Iași, la Vânători, la Fălticeni...

2. Funcționarea muzeelor literare și a caselor memoriale literare în „societatea actuală” ține de autoritățile locale, de pasiunea câte-unui împătimit de memoria literară românească ș.a.m.d. o anumită adaptare la timpii moderni este necesară, dar să nu se deterneze atmosfera autentică. Greșeli s-au făcut și la Iași în ultimii ani, de „generația emanată”, dornică de noutăți uneori stupide: vezi distrugerea atmosferei unice pe care vizitatorul o trăia în Salonul Junimii din Casa Pogor de la Iași... și altele, și altele. Atmosfera dintr-o casă memorială trebuie păstrată așa cum a fost în vremea viețuirii în literatură a scriitorului respectiv. Așa trebuie menținute aceste case: vezi la Iași Casa Memorială „Otilia Cazimir”, Vila sonet „M. Codreanu”, Casa „G. Topârceanu”, Casa memorială „Vasile Alecsandri” din Mircești ș.a.

3. OBIECTIVUL PRINCIPAL în atracția muzeului rămâne, desigur, autenticitatea... ATRACTIVITATEA unui muzeu memorial literar se datorează valorii scriitorului respectiv, în principal: Eminescu, Creangă, Alecsandri, Societatea Junimea și obiectelor senzaționale, de valoare emblematică.

Mereu vor exista pasionați: profesori, elevi, iubitori de lectură, începători în ale scrisului literar, scriitori consacrați care vor determina existența caselor și muzeelor literare în România. Răspunsul la o aseme-

nea Anchetă, din partea mea, CP, muzeograf din 1972 până-n ziua de astăzi (în 2015 am înființat Muzeul Răzeșilor Găzari de pe Valea Tazlăului Sărat și acum pregătesc spre deschidere *Gospodăria Răzeșilor Găzari PARASCAN*, incluzând și memoria scriitorului născut în acea Casă) ar fi următorul, mai lămuritor: Faptul că am lucrat neîntrerupt atâția ani la muzeele memoriale literare, organizându-le, îmbogățindu-le, promovându-le, scriind despre ele, făcându-le și mai „VII” decât erau, iubindu-le, iubindu-le, căutând soluții științifice și administrative pentru a rămâne *Cețai de Lumină Eternă ale Sufletului Românesc*.

Viitorul caselor/ muzeelor memoriale ale scriitorilor în România, sper, va fi, este etern...

P.S.: Dacă am scăpat vreo literă, vă rog... corecți-o... sunt ca mereu... „în fugă de cal nebun”, cum era Tristan Tzara, sau dăruit muncii sisifice, precum Sadoveanu, Creangă, Eminescu...

Valentin Coșereanu, pensionar, muzeograf la Complexul Muzeal „Mihai Eminescu” Ipotești

Vă rog să nu-mi luați drept insolentă faptul că sunt mai puțin interesat de un eventual interviu, cât să vă răspund la ceea ce cred că merită discutat, după 30 de ani de muzeografie practică la Ipotești de subsemnatul. Voi argumenta și de ce. De „păre-ologi” nu ducem lipsă, azi, în țară; fie ei profesori, ingineri, arheologi, dar mai ales politicieni, așa încât vreau să vă precizez de la început faptul că sunt pensionar și lucrez „ca albina în coșniță” la noua ediție critică, integrală și cronologică a poeziilor lui Eminescu (*Cronologii și simbioze poetice*, vol. al II-lea, 1876-1880), care apare sub egida Academiei Române, în colecția *Opere fundamentale*, inițiată și coordonată de Eugen Simion.

Prin urmare, părerea mea luați-o în seamă doar în măsura în care încă mai visez la spațiul ipoteștean, pe care l-am iubit (și slujit) ca pe propriul copil și în măsura în care încă mai colaborez cu unele muzee din țară, conferențind și luând, totodată, pulsul la zi al aspectului problemei pe care o aduceți în discuție.

Dar problematica în cauză nu e una simplă, fiindcă incumbă mai multe aspecte, care nu țin întotdeauna de noi, cei care iubim respectiva profesie (și ea în desuetudine!). Dar, ca să fiu mai bine înțeles, voi apela la un exemplu: când G. Călinescu preda liber studenților săi (adică nu dicta cursurile, ca vechii dascăli),

a avut parte (ca și Eminescu) de reclamații, chemat în fața Senatului universității, pentru a i se reproșa metoda. Criticul a răspuns la obiect: „Să se ridice ei la înălțimea mea, nu să cobor eu la neștiința lor!”

Televiziunile, cu foarte rare excepții, spre exemplu, procedează astăzi taman pe dos, sub scuza că trebuie să facă audiență. În traducere liberă, proștii au întâietate. „Proști, dar mulți” devine astfel scuza pentru a fugi de *low ratings/audiențe scăzute*, uitând (sau nevrând să știe) că nu aceasta este cauza, ci că situația e tocmai invers, ca în răspunsul criticului.

Așa e, după părerea mea și cu problema atragerii publicului spre muzee. Sigur că ele nu trebuie să rămână în urmă, concurate fiind de primatul vizualului. Nu putem, însă, în secolul XXI, să râvnim la epoca de piatră! Un fotograf ne prezintă (fragmentar!) aspecte dintr-un muzeu, prin ochii lui. O filmare, oricât de bună ar fi, mă obligă să văd lumea muzeului respectiv prin ochii celui care a filmat. Și atunci mă întreb de ce să nu văd respectiva atmosferă cu propriii ochi și s-o percep pe viu, cu simțurile mele, căci, vorba poetului: „Una-i lumea-nchipuirii, alta-i lumea cea reală.”

Apoi, un pas esențial în pledoaria mea pentru a fi atractivă „călătoria” într-un muzeu este rolul muzeografului ghid, cel care trebuie, după părerea mea, să creeze o atmosferă, nu să puncteze ceea ce văd deja. Iar pentru asta, înainte de toate, angajările trebuie făcute cu rost, cum ar fi spus C. Noica. Nu angajezi muzeograf „fătuci” (vorba lui Cristoiu), care habar n-au ce-i cu ele și vor să plece de acolo, ca să se mărite cu fotbaliști (și nici băieți, al căror ideal de realizare este Becali!), ci oameni care să creadă în profesia respectivă. Să fie pasionați! Sigur că e greu, căci aceleași fete și aceiași băieți, care adoră manelele, trag *ratingul* televiziunilor aproape de incultură, adică foarte aproape de genunchiul broaștei. (Precizare: nu mă refer la cele despre care vorbea pianistul și contrabasistul, jazz man-ul Johnny Răducanu, adică cele pe care le auzea el în tinerețe, nu, ci la cele țigănizate mă refer, cu versuri infantile de folclor suburban!).

Muzeele nu concurează cu internetul și nici nu trebuie puse în balanță cele două aspecte. Sigur că e mai la îndemână să te uiți acasă, stând comod pe canapea, la imagini cu muzeele din Italia, să zicem. Dar ele nu echivalează cu a le vizita pe viu. E ca și

cum te-ai entuziasma în fața unei reproduceri picturale, refuzând să vezi originalul. Oricât aș analiza decorațiunile Capelei Sixtine, pe video, nu se compară cu cele văzute în original. Dar pentru aceasta, trebuie educație. O educare a gustului pentru original. Ea nu se face de la sine și nimeni la ora actuală, nu-i interesat s-o facă. S-a gândit cineva, întreb, să propună, la alegere, o materie, în școli, precum muzeografia? Sau Teatrul? Sau...

La noi e un alt obicei. Aproape toții miniștrii învățământului de după 1989 au avut orgoliul s-o ia de la început, anulând tot ceea ce au făcut cei de dinaintea lor. Așa nu vom progresa niciodată, căci nu se pune carul înaintea boilor. Iar dacă-l pui, riști să te asemeni cu ei... De ce, încă de la 1700 și ceva, imperiul austriac și-a organizat mai întâi școlile, învățământul? Și de ce japonezii, după război, au avut grijă să facă din învățământul lor politică de stat, ajungând astăzi unde sunt, căci de la el pornește totul?? De ce chinezii, astăzi, au în școli o concurență ieșită din comun?

Lipsa viziunii și incontinuitatea sunt astăzi relele majore ale societății, căci la noi, astăzi, ca și pe vremea lui Eminescu, oportunismul e în floare. E de ajuns să citez aforismul poetului, care spune că „Cel mai mare bine, pe care cei răi îl pot face, e de-a rămâne răi; numai persistența lor asigură victoria celor buni. Vai de veacul în care nici cei răi nu mai au caracter!” E și aici o mare hibă: azi sunt răi, mâine sunt buni, și totul merge anapoda. Pentru că oportunismul a luat locul coloanei vertebrale, ba chiar așa-zisei... răutăți din aforism.

Pe de altă parte e greu să dai rețete: cum spuneam, omul sfințește locul, de când lumea și numai așa se poate atrage un public să fie interesat de muzeu. Între noi fie vorba, muzeele de tip comunist au trăit destul în inerție, când o vizită la muzeu te obliga să te uiți ca Haplea la panouri înșirate pe pereți, ori în vitrine, cu un ghid care spunea o poezie învățată pe de rost, plictisit și sâcâit de vizitatorii care, la rândul lor, erau obligați de școală să facă excursii... culturale.

Nu cred, însă, nici în excesiva tehnologizare a respectivului lăcaș de cultură, căci mi-e imposibil să mă gândesc că cineva ar putea veni la muzeu cu gândul să citească romanul *Răscoala*, apăsând pe butonul unui ecran și stând în fața acestuia câteva ceasuri bune, ca să riște să fie dat afară de vreun supraveghetor căruia i s-a terminat programul... Totul

trebuie consumat cu oarecare cumpătare. Dar pentru asta trebuie studiu, pasiune, bani. Iar la cultură, știm cu toții cum se stă cu... fondurile.

În esență, părerea mea este că *un muzeu, în zilele noastre, trebuie, în primul rând, să sugereze, nu să numească*. Dar asta e o știință. Nu o poți face cu profesorii suplینitori care nu mai au locuri vacante în școli. Ori, pentru asta, ar trebui o politică de stat. Iar noi (adică alambafeții care ne conduc), nu au timp și nici minte să procedeze în consecință. Ei sunt preocupați să angajeze oameni mai proști ca ei, pentru a-i putea conduce. Adică, dându-le ordin! Când construiești / reconstruiești sau vrei să înfăptuiești un nou muzeu, condiția *sine qua non* este să ai o IDEE. De aici pornește totul. Așa cum poți să concepi un spectacol doar cu un fluiet și un acordeon, dacă ai o idee, așa se întâmplă și cu „nașterea” unui muzeu.

Muzeele, la noi, până în 1989, s-au făcut la ordin. De aceea toate erau aproape otova. Cele cunoscute, cele cu tradiție se învechiseră, prin totala lor lipsă de înnoire. Ori, nu poți vizita același muzeu, cu aceleași exponate, mai mult de (să zicem) două, trei ori! Un muzeu, trebuie să fie viu, dar ca să îndeplinească această condiție, el trebuie să fie împrăștiat. De aceea aproape toate au un depozit de înnoire, să-l numim. Nu de stagnare, unde ani de zile zac ascunse în întuneric valori patrimoniale, în general, nerestaurate. Ele trebuie folosite, pentru a aduce din când în când ceva nou. Altfel, vizitatorii își pierd interesul vizitării.

Nu mai sunt eu în măsură să dau sfaturi, pentru că, ieșind la pensie, îmi recunosc, la rândul-mi, rutina. Dar ce pot să spun, este că am crezut în ceea ce am înfăptuit, la Ipotești. Ideea era a unui muzeu care să sugereze, cum spuneam, nu să numească. Numai că în cazul Ipoteștilor, eram obligat să fac acest lucru, întrucât, de la Eminescu și de la familia sa, ne-au rămas foarte puține. Numai cu manuscrisele poetului, tezaur valoros, dar insuficient să faci un muzeu, nu mi venise atunci nici o idee. Timpul mi-a dat șansa de a face la Ipotești, în completarea atmosferei noului muzeu, o grădină, întinsă pe cele trei ha ale *Memorialului*, numai cu flori, arbuști și arbori cu flori albastre, simbolul mult cântat de poetul nostru. Iar atmosfera pe care am conceput-o era una care să prelungească acest simbol, de la interiorul muzeului, la grădina unui Eden eminescian, care să devină una atât de atractivă, încât să poarte în ea un interes perpetuu.

Margareta Catrinu: *Casă în lumina de apus* (pictură)

Dar nici originalitatea cu orice preț nu este una care să rezolve problema. Totul constă într-un echilibru, pe

care, deși, în numele unei idei unice în țară, am realizat un spațiu pe măsura poetului național, cu gândul că el va deveni un Weimar al României. Cei de la care se așteaptă *ratingul* n-au fost în stare decât să anuleze pe cât s-a putut multe din proiectul respectiv. Nu e de mirare, căci așa cum se întâmplă îndeobște la noi, cu cât ești mai slab conducător, cu atât vrei să ștergi urmele predecesorului tău, fără să pui ceva valabil în loc. Aspectul a avut audiență și în îngusta viziune a noii conduceri. Nu era de ajuns că ceea ce constituisem ca *Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”*, instituție trecută prin H. G. în directă subordine a Ministerului Culturii, ea a fost retrogradată, sub ministeriatul lui Răzvan Theodorescu (după o investiție de 75 de miliarde lei), din nou, la Consiliul Județean Botoșani. „La local”, cum se spune în limbajul curent. Atunci am tras concluzia că Eminescu este un poet local. Eronat, dar am constatat și am trecut mai departe, căci, așa cum spune poetul: „Unii caută și nu găsesc, alții găsesc și nu sunt mulțumiți.”

OMAGIU

Maria Monica Stoica

Anotimpurile de la Araci

Cine a ajuns vreodată la activitățile organizate în cadrul Complexului Muzeal Romulus Cioflec din Araci a fost cu siguranță impresionat de căldura și ospitalitatea gazdelor, de atenția deosebită acordată faptelor de cultură săvârșite aici. An de an, locul a crescut în importanță, găzduind evenimente literare marcante, cu reverberații la nivel național și internațional, antrenând un număr apreciabil de scriitori, oameni de cultură, cercetători din centrele universitare ale țării și de peste hotare. Cele mai importante dintre ele, având anvergura Simpozionului Național, s-au bucurat de o apreciere pe măsură, studiile, prelegerile și comunicările științifice prezentate cu acest prilej fiind publicate în cărți care rămân mărturie peste timp, nu doar ca amintire a unor întâlniri memorabile, ci și ca sursă de documentare și de inspirație pentru generațiile următoare. Fie toamnă, iarnă, primăvară sau vară, *Casa Memorială „Romulus Cioflec”* și-a deschis larg porțile, primind în încăperile ei scunde, văruiți în alb, vizitatori de toate vârstele și nivelurile de pregătire, de la profe-

sori universitari, cercetători la *Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”* din București sau omologii lor din Republica Moldova, poeți, prozatori, actori, profesori, până la elevii atrași de literatură, care au adus scriitorului din Araci un emoționant omagiu.

Nu a existat generație de elevi de la *Colegiul Național „Mihai Viteazul”* din Sf. Gheorghe care să nu fi participat la o șezătoare literară, concurs inspirat din viața și opera scriitorului Romulus Cioflec, maraton al lecturii, concurs de creație sau concurs de recitări, întâlniri cu scriitorii, toate puse sub tutela spirituală a scriitorului Romulus Cioflec. *Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni* din Sf. Gheorghe, în calitate de gazdă, aflat într-o colaborare fertilă cu profesorii de limba și literatura română din Sf. Gheorghe și din județul Covasna, având coordonator pe prof. dr. Luminița Cornea, energic și neobosit cărturar, promotor al operei scriitorului Romulus Cioflec, cu toții au scris în Cartea de Onoare a acestui lăcaș cultural o istorie deloc neglijabilă. Au fost multe școli și in-

stituții invitate să participe la manifestările culturale organizate de-a lungul timpului, dar, dacă luăm în calcul numărul de participanți, varietatea activităților culturale la care au răspuns „Prezent!”, cărțile și articolele publicate, rezultat al buneii colaborări, puse într-o împreună lucrare, se evidențiază contribuția substanțială a elevilor și cadrelor didactice de la *Colegiul Național „Mihai Viteazul”*.

Stăruie pe rețină amintirea momentelor când, invitați la o ședință de catedră inițiată de profesor dr. Luminița Cornea, perfectam programul unor întâlniri de anvergură, fiecare optând pentru o temă care urma să fie dezbătută în cadrul întâlnirii. Se cuvine să îi trecem în revistă pe cei care au participat în mod constant la aceste activități: prof. dr. Marianne Iliescu (RIP), profesoarele Cristina Vișan, Mioara Minculete, Ligia Ghinea, Dora Frățilă și Maria M. Stoica, autorul acestor consemnări. Era o bună ocazie de a ne întâlni și colegii de la alte școli: profesoarele Emilia Filon, Marinela Brezeanu-Ujvarosi, Mona Petho, Rodica Pârvan, Raveca Erdely etc., adeseori venite împreună cu grupul de elevi pentru a celebra „Toamna la Romulus Cioflec” ori „Primăvara la Araci”, cinstind cultura română și opera Poetului Național la data de 15 ianuarie sau așezându-ne „La umbra nucului bătrân”, de Zilele „Andrei Șaguna” (24 iunie–10 iulie), alături de scriitorii îndrăgiți din partea locului și de mai departe: Nicolae Băciuș și Valentin Marica (Târgu Mureș), Ion Popescu Topolog, Daniel Drăgan, Doru Munteanu, Ioan Suci, Adrian Munteanu (Brașov), Nicolae Scurtu (București), Ionel Simota, Ștefan Danciu (Miercurea-Ciuc), Anthonia Amatti (Brăila – Covasna) și alții.

Am cules toamna nuci și mere roșii, admirând ciorchinii de struguri chihlimbarii ruginind frunzele de la streășina Casei Memoriale; am văzut viforul toamnei spulberând frunzele din ogradă și picurii de ploaie căzând grei pe aleile asfaltate; am înotat prin nămeții de zăpadă din curte și ne-am bulgărit laolaltă cu copiii, recitând din versurile lui Mihai Eminescu; am urmărit cu priviri încântate scene dramatizate din piesele lui Romulus Cioflec, recuperate de prof. dr. Luminița Cornea, în calitate de editor și jucate de eleve talentate din clasele cu profil pedagogic de la *Colegiul Național „Mihai Viteazul”* ori de actori de la *Teatrul „Andrei Mureșanu”*, Sf. Gheorghe; am cules ghiocei, viorele și toporași din

Iarna, curtea muzeului, cu fântână (arhivă)

curtea acoperită încă de bruma primăverii; ne-am adăpostit la umbra nucului bătrân în fiecare zi de vară când arșița dogorea; am cules vișinele sângerii din pomișorul care ne astâmpăra setea și ne dăruia, după puterile sale, umbră și răcoare în aceleași zile de căldură toropitoare ale verii. Ne-am bucurat de revederea locurilor impregnate de spiritul scriitorului ardelean și ne-am bucurat de compania prietenilor veniți de departe și de aproape.

Am lansat cărți și reviste, ne-am întâlnit cu cei care semnau în revista „Caietele de la Araci”; am scris articole despre ce s-au petrecut aici, am dat interviuri, am consemnat în cărți, ne-am bucurat de cărțile care reeditau opera scriitorului Romulus Cioflec, grație eforturilor depuse de prof. dr. Luminița Cornea, cercetător avizat al acestuia.

Dar cel mai important dintre toate este faptul că, într-o binecuvântată împreună lucrare, am dus mai departe un duh de viață, făcând ca spiritul locului și amintirea Omului-Scriitor să nu dispară.

Pentru mine, Romulus Cioflec înseamnă anotimpurile trăite an de an la Araci, alături de colegi,

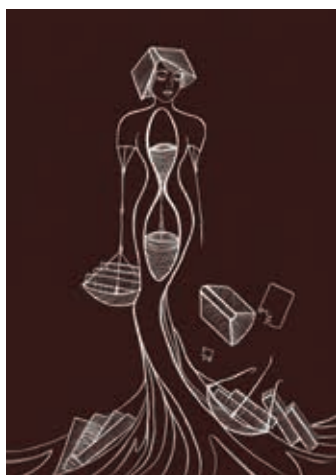
prieteni scriitori, elevi, oameni minunați. Scriitorul născut la Araci reprezintă totodată expresia vie a unui timp privilegiat al literaturii române, când atât de multe erau valorile literare și atât de mare efervescența culturală, încât a fost nevoie să treacă un timp, pentru ca el să fie redescoperit. Cu atât mai meritoriu este efortul depus de *Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni* din Sf. Gheorghe, de a repune în circuitul valorilor naționale numele scriitorului Romulus Cioflec, inaugurând la data de 19 decembrie 1998 Casa Memorială ce îi poartă numele, la care s-a adăugat în anul 2010 Centrul de Documentare Romulus Cioflec din incinta muzeografică.

Despre cele care s-au petrecut aici de-a lungul timpului s-a scris și se va mai scrie.

Alături, în seria cărților care au vorbit despre întâlnirile și întâmplările de la Araci, două titluri din creația proprie: „Cronici în vitralii”, Editura Eurocarpatica, Sf. Gheorghe, 2012 și „Paradigme literare”, Editura Limes, Florești - Cluj, 2021.

Felicit pe toți cei care au participat de-a lungul timpului la întâlnirile de la Araci, scriind o pagină valoroasă de istorie literară, admirabil consemnată și în paginile revistei „Caietele de la Araci”, publicație unanim apreciată pentru acuratețea conținutului literar-științific. În calitate de redactor-șef al revistei și istoric literar pasionat, prof. dr. Luminița Cornea și-a pus numele alături de cel al scriitorului ardelean Romulus Cioflec, reînviind și perpetuând o istorie necesară. Fie ca ecurile acestui admirabil demers cultural să dăinuie, fiind de folos generațiilor viitoare!

Desene de Cosmina Marcela Oltean: *Biblioteca, Reculegere, Vis*

Maria Monica Stoica Desculți prin grădină

Alergam desculți prin iarba înflorită
Căutam stele, răsturnate din țării
Fereastra ce ni-era în trup zidită
Se deschisese iar, cu strigăt de copii.

Ne regăseam în dulci mărgăritare,
În lacrimile-nmiresmate volatili,
Întrezăream, pe dalbele petale,
Chipul Preasfintei, figurat subtil.

Un imn sublim, în revărsări de raze
Cânta făptura, în văzduhul priment,
Viața lumii, în multiple ipostaze
Se zămislea suav în trupul istovit.

Cu sufletul, o haină de lumină
Hlamidă scumpă,-nvederând trezvii,
În rugăciune stam, ca-ntr-o grădină,
Chemam la noi pe îngerii-copii.

Dorul candidei nemărginiri

În suflet este candidă lumină,
Muguri plesnesc, în ritmuri viorii,
Peste pământ, străbate o terțină
În cântec, tu, Iisuse, când Învii !

Pogoară Maica Cerului în lume
Cu haina-i dalbă înflorită în câmpii,
Copilărească bucurie, o minune,
Transformă clipa iar în veșnicii.

Din harul sfânt al Cerului boltit
Se naște inima senină,
Din Adevărul viu și neclintit,
Dorul nemărginirii, în lumină!

Virgil Cioflec în corespondență cu Octavian Goga (III)

La îndemnul prof.dr. Luminița Cornea, director al publicației „*Caietele de la Araci*” a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni, ea însăși o pasionată și documentată cercetătoare a vieții și activității reprezentanților familiei de cărturari CIOFLEC, am studiat corespondența Virgil Cioflec-Octavian Goga (13 scrisori existente la Biblioteca Națională pentru intervalul 1905-1927), coroborată cu documentele publicate în lucrările de referință apărute la Editura Minerva (București 1975 – ediția D.Poenaru; 1983-ediția Bordeianu – Lemny).

În numerele 22-24 ale „*Caietelor...*” am reprodus și comentat sumar documente și corespondența acestor personalități (per. 1905-1907). Pentru nr. 25 propun cititorilor scrisori din 1908 ale lui Virgil Cioflec către Octavian Goga.

Într-o scrisoare din dec.1907, filantropul, omul de cultură, publicistul V. Cioflec îl informează pe poet despre deschiderea expoziției lui Ștefan Luchian, Kimon Loghi, Oscar Späethe. Dacă despre pictorul Luchian are cuvinte de admirație, pentru ceilalți doi sunt exprimate rezerve („Loghi a dat tare înapoi...”). A promis poetului un articol despre Luchian, însoțit de câteva reproduceri.

Cum vom observa din scrisoarea I. (1908), criticul de artă întârzie cu articolul promis, în „*Luceafărul*” din 15 februarie Goga referindu-se personal la expoziția amintită. Dintre aspectele mai importante punctate în această amplă scrisoare, reținem următoarele: **1.** își face mea culpa că nu a citit în „*Viața Românească*” (Iași, nr.3/1907) poezia „Un om” de O. Goga **2.** îl informează că revista „*Viața literară și artistică*” (București), la care este cooptat în conducere, „merge de minune”, propunând un schimb de opinii cu Goga **3.** face referiri la calitatea unor materiale semnate de M. Rîmniceanu în „*Luceafărul*”; atitudinea ostilă a lui Iorga față de anumiți publiciști; ruperea relațiilor cu istoricul și teologul blăjean Augustin Bunea **4.** detalii despre poetul Al. Vlahuță și cartea acestuia „*România pitorească*” (cu ilustrații după tablourile lui Nicolae Grigorescu) **5.** închiderea expoziției Luchian la Ateneu; informații despre pictor care „e pornit pe lucru”, hotărât să realizeze încă 100 de pânze.

Spre deosebire de alte texte epistoliere (cu paragrafe ample privind relațiile speciale de prietenie dintre cele două familii, cu abundență de expresii neaoșe și rostiri spumoase..., individualizându-l pe OMUL Cioflec), această scrisoare îl exprimă deplin pe finul cunoscător al vieții culturale și artistice, pe publicistul și filantropul Cioflec – un intermediar avizat, apreciat de artiștii plastici – publicul cunoscător – colecționarii de opere de artă (donator el însuși al colecției sale valoroase, în iunie 1930, Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj).

Iată textul scrisorii:

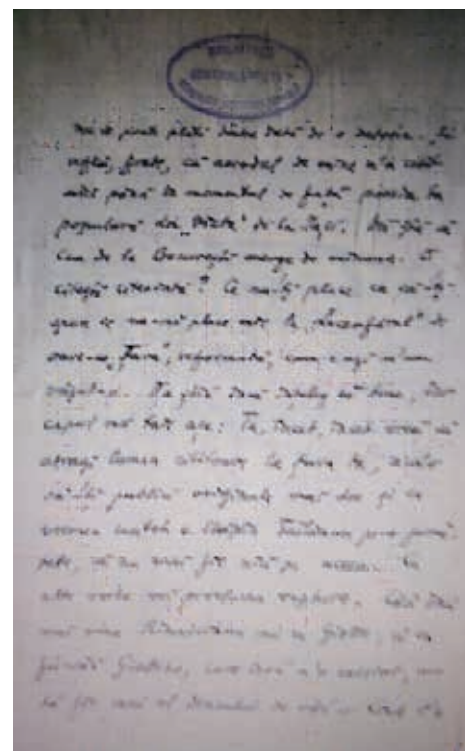
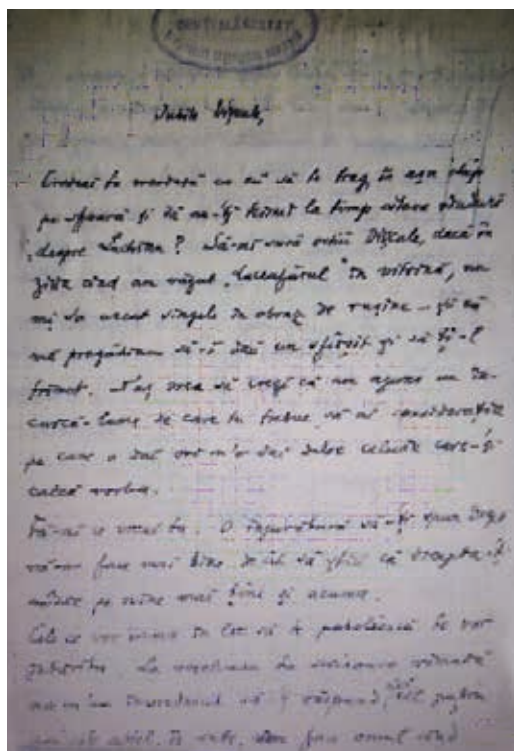
[1908?]

Iubite Vișcule,

Credeai tu vreodată ca eu să te trag în așa chip pe sfoară și să nu-ți trimit la timp câteva rânduri despre Luchian? Să-mi sară ochii, Vișcule, dacă în ziua când am văzut „Luceafărul” în vitrină nu mi s-a urcat sângele în obraz de rușine... și eu mă pregăteam să-i dau un sfârșit și să ți-l trimit. N-aș vrea să crezi că am ajuns un încurcă lume de care tu trebuie să ai considerația pe care o dai, ori n-o dai deloc celuiia care-și calcă vorba.

Fă-mi ce vrei tu. O înjurătură, să-ți spun drept, mi-ar face mai bine decât să știu că dreapta-ți mânia pe mine mai ține și acuma. Cele ce vor urma, în loc să te potolească, te vor întărâta. La veseloasa ta scrisoare rimată nu m-am învrednicit să-ți răspund nici cel puțin așa, câte nițel, în rate, cum face omul când nu se poate plăti dintr-o dată de o datorie. Și află, frate, că nerodul de mine n-a citit nici până în momentul de față poezia ta populară din „Viața” de la Iași. Vei ști că cea de la București merge de minune. O citești câteodată? Ce nu-ți place, ca să-ți spun ce nu-mi place mie la „Luceafărul”, deoarece „Țara”, reformată, cum e azi, n-am văzut-o. Nu știu dacă înțeleg eu bine, dar capul mă taie așa: tu, încet, încet, vrei să atragi lumea cititoare la „Țara” ta, acolo să-ți publici oroginale mai des și cu vremea, cum tot e stăpân Tăslăuanu pe-o jumătate, să nu mai fie nici pe aceea. Cu alte vorbe, vei proclama ruptura. Căci dacă mai vine Rîmniceanu nu cu Giotto, ci cu fii-său Giottino, care însă n-a existat, are să fie mai al dracu-

lui de rău. Când l-o vedea Iorga pe Iser în „Luceafărul”, drept cu el în foc are să nimerească. E furios pe câțiva. Ai auzit că s-a stricat căruța și cu popa Bunea, ori asta-i chestie veche pe la voi? Eu abia azi am aflat. Și să lăsăm astea. Acum întrebarea e: pe la noi când mai vii? Ce face Vișculeasa, drăguța de ea? Da, rogu-te, băiatul lui Lupaș a venit pe lumea asta? Am fost pe la „nașu”. E ocupat cum nu se mai poate. Procesul lui Grigorescu, cartea / pe/ care vrea s-o termine sunt serioase motive ca să

Scrisoare Virgil Cioflec către O. Goga

pricepi că ducându-te acasă și stând mai mult de 10 minute, îți poate spune: - Mă ții și eu am de lucru...

Cu toate astea, „mă-nțelegi, asta”, tot i-am tras la un dejun o mică și inocentă sfârâială. S-a băut moderat. Lipsind Späethe. Nu zici că după ce s-a închis expoziția lui Luchian, i-a venit chef babalâcului să ne adune. Știi ce ne spunea? El sta în capul mesei: – Eu nu mă mișc de-aci până nu voi băga sub masă pe toți...

Tu să ierți că au sosit tablourile atât de târziu. Cum au ajuns? La împărțea cum a fost? El, unchiașul, e pornit pe lucru. Vrea să facă la vară 100 de pânze... Dacă le vând pe toate, mă duc în țara ungurească și mă-nsor...

Cu sărutări și calde îmbrățișări, Ciancu

Cu alte îmbrățișări și cu alte sărutări, Vișcilor,
Cianca

***

Următorul document pe care îl prezentăm, datat 1908, este realizat în aceeași notă (legături sincere la nivelul familiilor Cioflec – Goga; reală apreciere și stimă față de omul și Poetul „Cântării pătimirii noastre”), cu o exprimare liberă, neconformistă, cu un subtil simț polemic. Dincolo de considerații privind atmosfera cultural-artistică a epocii, V. Cioflec își permite să-i facă unele sugestii și să-i dea sfaturi lui Goga, mai ales în legătură cu o eventuală inten-

ție de a-și prezenta noul volum de poezii concurând la premiile Academiei.

Sunt interesante reflecțiile lui Cioflec despre realitatea și dedesubturile vieții artistice de la noi, textul scrisorii fiind presărat și cu gândurile propriei izolări de viața literară și ale unei posibile (iluzorii) naturalizări engleze.

Din țesătura ideatică a textului desprindem:

1. criticul de artă e în așteptarea poetului la București, proiectând, intermediind drumul unei întrevederi diplomatice cu cei din conducerea publicației „Adevărul”.

2. cunoaște mai multe creații din viitorul volum de versuri al lui Goga („Ne cheamă pământul”, 1909), apreciindu-l ca fiind „superior celui dintâi”; îi cere poetului să nu depună volumul pentru premiile Academiei, pentru a nu suferi deziluzii (să nu se trezească printre cei refuzați, așa cum s-a întâmplat cu Al. Vlahuță)

3. e decepționat de unele persoane / personalități ale vremii mai ales în plan publicistic; nu a făcut parte din grupări literare, nu a aparținut vieții literare „am ieșit cu totul din ea..., închid cu totul cărările literaturii”.

Filantropul din el, cu vasta lui experiență, va căuta o altă soluție „fac alte planuri, cu mult mai realizabile, care deschid drumul mulțumirilor”...

Scrisoarea II

[1908?]

Iubite frate,

Tu știi că scrisoarea aia a ta m-a așteptat până ieri când sosii de la moșie? Nu știi. Ei vezi, d-aia am întârziat eu cu răspunsul ăsta. Acum, să le luăm, dacă nu pe rând, să caut să nu uit nimic. Am fost la „Adevărul”, am expus situația cum m-a tăiat capul. M-am ferit să scriu. De multe ori omul e mai prost când scrie decât când vorbește. A rămas ca la sosirea ta aici, pe care noi o dorim și o așteptăm cu nerăbdare, să aveți o întrevedere... diplomatică. L-am lăsat a înțelege ca fiind posibilă o înțelegere verbală... Asta pentru el.

Vreau să fiu de aci înainte gentil cu lumea și să te oblig pe tine ca pe scrisorile tale titlatura să fie de aici încolo, în glumă, ca și în trecut, de: „fost polemist”... Când vii?

Sunt foarte curios să vedem ce efect va avea acest al doilea volum al tău. Din câteva bucăți pe care le știu eu, sincer, fără niciun compliment, îl socot cu mult superior celui dintâi. Tu apucă spre tărâmurile universale, pe poteci pe unde cântăreții noștri au umblat legați la ochi... Și fiindcă volumul e strașnic, să nu-l pui la premiul cel mare al Academiei. Nu te arăta, cum nici nu ești, prăpădit după paralele lor. Poate nici de data asta să nu-l dea la nimeni. Și printre cei refuzați n-aș vrea să fi tu. Nașul a mai

fost refuzat și altădată pe nedrept, nu-i de mirare ca să n-o pață la fel. Și vreme de premii să fie atunci când ceilalți s-or slei și n-or avea ce îndruga. Deci, dacă eu aș fi Goga, nema premiu!

Ce vrei să-mi spui? Spune-mi cu inima deschisă și-ncarcă-mă cu zădufurile ale mai afurisite și fii sigur că „te voi servi”, vorbă de samsar, cum voi putea mai bine. Deci aștept ordine. Toate ți le fac, dar un lucru numai te rog să nu-mi ceri, unul singur: să nu mă trimiți să vorbesc cu asul ăla de Bianu.

N-am făcut parte din literatură, dar de-aici încolo îți pot spune că am ieșit cu totul din ea. Fac alte planuri, cu mult mai realizabile, care deschid drumul mulțumirilor și închid cu totul cărările literaturii. Citesc regulat o foaie din Vestfalia: „Ariciul”, m-a abonat la ea Ghiță Moroianu... Tot el îmi face propuneri să mă naturalizez englez [...].

Vă sărut pe amândoi obraji, pe amândoi, Vișcilor!

* Biblioteca Națională, mss. 14.903; 14.907

Note: *Luceafărul*, revistă literară, bilunar, Budapesta (1902-1906), Sibiu (1906-1911, cu întreruperi, până în 1914; 1934-1939, 1941-1944), București (1919-1920). În per. 1905-1911 Goga face parte din comitet, cu Al. Ciura, O.C. Tăslăoanu.

* *Țara noastră*, revistă ce apare la Sibiu (1907-1909), Cluj (1922-1938).

În 1908: revistă politico-culturală. O. Goga este director în per. 1908-9; 1922-1937.

POVEȘTI DIN SATELE DE ODINIOARĂ

Ion Onuc Nemeș

Binețele și săndalele

De la noi din casă, pe fereastra de la tindă, se vedea până în mijlocul satului, la Casa Culturală și la Bold. Vedeam pe tăta lumea cum trece, cum se petrece și cum vine.

Că așa o fost atunci, cu câteva zile înainte de Rusalii părinții mi-au cumpărat o pereche de sandale noi-nouțe. Îmi erau tare dragi, chiar dacă erau cu două-trei numere mai mari, ca să-mi fie bune și peste un an și peste doi: „Să le grijăști ca uății tăi din cap, că-i greu de bani!”, mi-a zis mama.

Nerăbdător, să mă vadă lumea cu sandale noi, am ieșit din casă cu straița pe umăr și cu șase ouă, și cu poruncă de la mama să cumpăr de la Bold moșini de

aprins focu, și ilest pentru aluatul de pită. Iar tata a adăugat, ce-mi zicea mereu: „Pruncule, să nu uiți să dai binețe la oameni, să nu mă mânce rușinea după tine!” De nealcoș, eram atent numai la sandalele mele cele noi, și mai puțin la oamenii din ocol ori de pe drum. Am trecut de Iuliuț, la fel am trecut și de casa lui Badea Valer, am trecut și de moșu lu Tiper, ca și cum nici n-ar fi fost. Destulu-i că după trecerea mea țațoșă, s-a dus direct la tata și i-a zis: „Mă, Ioane, pruncu aista a tău n-are limbă?, că o trecut pă lângă mine cum trec pasările ceriului păstă hirele de telefon!”. Pe atunci, mai mare rușine pe lume decât să treci pe lângă un om și să nu-i dat binețe, nu era

pe tăta fața pământului:

Când m-am întors acasă, tata mă aștepta în mijlocul ocolului, cu o foarfecă de suvrinat oile: mare, grea și ruginită: „Hătu-ți norii tăi de prunc blăstămat și neascultător. Scoate limba să ți-o tai, dacă nu poți da binețe la oameni!” Și a apropiat foarfeca de

obrazul meu, forfecând-o de câteva ori nervos și rușinat. Mă și vedeam ciunt de limbă, ca Maria Mută, vecina noastră.

De tăiat nu mi-o tăiat tata limba, dar din ziua aceea mi s-a descleștat limba de dam binețe și la plociumbii de pe marginea șantului

---

TABLETA MIHAELEI

Mihaela Malea Stroe

Pledoarie pentru omenie

Motto: „Nu locuim într-o țară, locuim într-o limbă. Asta și nimic altceva înseamnă patria.” (Emil Cioran)

Limba română, în fața cui o iubește și o respectă, își dezvăluie – cu discreție – spiritul aproape liturgic. De curând mi-a venit în minte o expresie veche, a cărei frecvență a scăzut considerabil: *a fi om de omenie*. Aparent redundantă, în măsura în care omenia derivă de la om, la o analiză atentă expresia se dovedește a fi de o bogăție semantică rar întâlnită. Mai mult, ea pare să nu aibă corespondent în alte limbi (cf. Aurel L. Berheci, „Omenie și demnitate”), fiind specifică limbii române. Iar dacă „limba e stăpâna noastră” (M. Eminescu), a fi „om de omenie” spune ceva despre vorbitorii ei nativi și despre cei adoptivi care și-au însușit-o cu dragoste, nu formal. Ies din discuție vorbitorii-geambași care – din infatuare, snobism, mimetism – devin sabotori ai propriei limbi și, în loc să-i cultive bogăția și frumusețea, o privează de nuanțe. În prezent, pesemne sub influența englezescului *humanity* sau a franțuzescului *humanité*, am întâlnit – chiar și la persoane cu pretenții – tendința de a înlocui cuvântul „omenie” cu „umanitate”, un sinonim impropriu, câtă vreme, în română, „umanitatea” este sinonimă „omenirii”, definind totalitatea locuitorilor planetei (în DEX: *umanitate = omenire*, lume, genul uman, neamul omenesc, totalitatea oamenilor etc., pe ultimul loc *umanitate=omenie*, cu mențiunea „învechit”).

Să spui că „umanitatea și-a pierdut omenia” are sens, în timp ce „umanitatea și-a pierdut umanitatea” ar fi doar un calambur... corect, dar steril. Poți spune „umanitatea a progresat tehnologic”, nu și „omenia a progresat tehnologic”, „umanitatea numără opt miliarde de persoane”, nu și „omenia numără opt mili-

arde de persoane...” Aforistic, la Valeriu Butulescu: „Paradox: omenirea crește, omenia scade.”

Pe tărâmul limbii române, timpul a șlefuit clar sensurile: *umanitatea*/omenirea ține de demografie, are trup, sporește sau scade numeric, este cuantificabilă, *omenia* ține de spiritualitate, de conștiință, este lăuntrică, imaterială, nenumărabilă.

Ce înseamnă, la urma urmei, „a fi om de omenie”? Un răspuns găsim la Dimitrie Cantemir: „Toată omenia și vrednicia omenească într-aceasta se împlinește: pe neputincios să ajute și neștiutorului nu numai cu cuvântul, ci mai vârtos cu fapta, pildă aievea să-i arate.” Alt răspuns, la Ion D. Vulcănescu: „Omul de omenie are conștiința responsabilității față de lumea al cărui beneficiar este – lumea spiritului, căreia îi pune la dispoziție cunoașterea, trăirea și acțiunea sa.”

La secțiunea cuvenită, cuvântul „omenie” apare și în celebrul „Dicționar al înțelepciunii” (Theofil Simenschy) care citează cugetări admirative sau amare despre om și omenie ale unor mari gânditori și scriitori ai lumii: „Omenia este prima dintre virtuți” („L’humanité est la première des vertus” – Vauvenargues). Oare cum ar traduce un contemporan snob afirmația lui Vauvenargues? „Umanitatea este prima dintre virtuți”?!

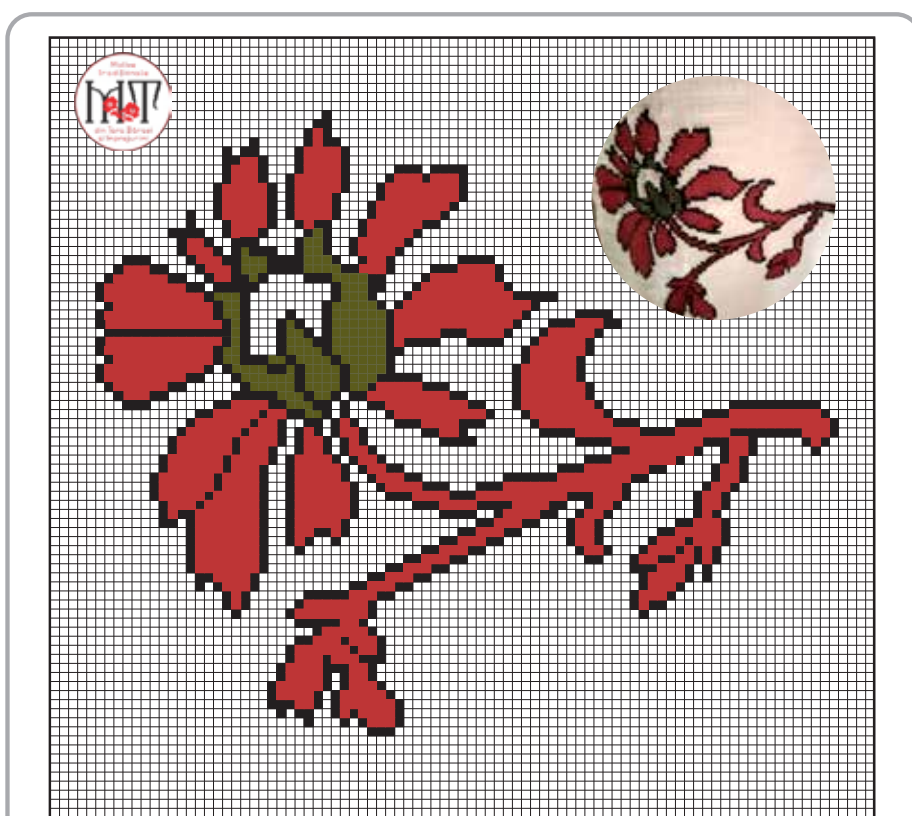
Cuvântul „omenie” este prezent la noi într-un șir consistent de proverbe și zicători girate de înțelepciunea populară, transmise mai ales prin viu grai. În prima copilărie și apoi în vacanțele petrecute la țară, în satul natal, auzeam mereu vorbindu-se cu admirație și respect despre cutare sau cutare locuitor care este „om de omenie”, subînțelegând nu o singură virtute, ci un cumul (și – și), o simultaneitate de însușiri pozitive: bun, blând, de treabă, de cuvânt, de ispravă, de bun-simț, cumsecade, cinstit/sincer, darnic, pri-

mitor, vrednic, modest, altruist, milos, de încredere etc. Pentru mine, acesta a fost un prim și „viu” dicționar nescris al înțelesurilor omeniei, înțelesuri în mare parte înregistrate acum în DEX. Pe lângă asta, în jurul expresiei „om de omenie”, în vorbirea sătenilor gravitau expresii convergente ca sens, menite să sporească nuanțele: „om bun ca pâinea caldă” (omenia sinonimă bunătații superlative), „un om... pâinea lui Dumnezeu/om plăcut lui Dumnezeu”(omenia sinonimă bunătații/blândeții de sorginte sacră, înțelepciunii), „om cu frica lui Dumnezeu” (credincios, smerit, omenos, ghidat în viață de repere morale din prescripții divine, cumpătat, pașnic, nu fanatic sau habotnic!). În plus, omul de omenie este înzestrat cu simțul umorului, apanaj al inteligenței: „Cine de glumă nu știe, nu e om de omenie”.

La antipod, expresia „om fără niciun Dumnezeu” portretiza și portretizează (tot cumulativ) insul rău/răutăcios, „om de nimic”, „om de paie”, egoist, ego-centrist, sieși-suficient, arogant, emancipat de divinitate, distanțat de orice reper sacru, mincinosul, ticălosul, ne-trebnicul, agresivul, necinstitul, hainul, impostorul, prefăcutul, neisprăvitul etc., într-un cuvânt: *neomenosul!* Insul care se leapădă – prin proprie opțiune sau prin educație (mai ales politică) – de scânteia sacră (indiferent din ce credință/religie nealterată de interpretări conjuncturale ar veni ea), sărăcit de una dintre calitățile pe care le presupune *omenia*, ajunge „din om-neom”, devine „inuman”. Ignorarea/respingerea/negarea sacrului intrinsec atrage după sine degradarea condiției umane. „Înțelegem prin OMENIE reflectarea în conștiință a principiului echității cosmice în forma specifică lumii spiritului.”(Ion D. Vulcănescu). G. Călinescu delimitează și el: „Nu sunt decât două căi în lume: omenia și neomenia.”. Două caracteristici complexe de bază, general umane, care deschid două „căi”/

atitudini/ comportamente etice opuse, independente de etnie, de doctrine religioase sau politice, de funcții în ierarhii terestre ori de avuții materiale, de vremuri sau așezări, totuși fluctuante în anumite împrejurări.

Fără componenta sacră, omul este ne-isprăvit/ ne-terminat/ ne-desăvârșit. Consecințe negative apar și în cazul exceselor sau al nerespectării unor norme morale („cu potlogăria se pierde omenia”), iar despre cel care minte, fură, este ipocrit, violent, nedrept, hrăpăreț, se spune, popular, că „și-a mâncat/ pierdut omenia”. Viciosul, lacomul, dușmănosul/ invidiosul sunt, și ei, vizați: „beția/ lăcomia/ dușmănia strică omenia”. Lăcomia rămâne unul dintre cei mai redutabili adversari ai omeniei: „Crescând bogăția, sporește lăcomia” (Dimitrie Cantemir), „Ciudat. Cu cât portmoneele sunt mai pline, cu atât mai goale sunt inimile posesorilor acestora.”, „Foamea celui sărac sporește apetitul bogatului” (Valeriu Butulescu), „Este foamete pe pământ nu pentru că nu putem să-i săturăm pe cei săraci, ci pentru că nu-i putem sătura pe cei bogați!”

Sursă: Camera Dinainte de la Casa Memorială *Romulus Cioflec*, satul Araci, jud. Covasna, punct muzeal al Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni din Sfântu Gheorghe.

Descriere: Model cu motiv fitomorf cusut *in cruci*, pe ștergar dreptunghiular.

Digitizare: Melinda Puskás și Antonela Lungu.

Motive tradiționale din Țara Bârsei și împrejurimi este o comunitate dedicată păstrării și transmiterii, peste generații, a motivelor tradiționale românești, săsești și ungurești din sud-estul Transilvaniei. Ne propunem să redescoperim, să sprijinim și să facem cunoscut patrimoniul cultural al zonei, astfel încât frumusețea și simbolurile cusăturilor de odinioară să rămână vii în prezent și în viitor.

Model tradițional de la muzeul din Araci. Digitizare: Melinda Puskás și Antonela Lungu

(Maica Tereza). Din ispita de a avea mereu mai mult, „am cedat etica în favoarea monetizării” (Mihai Nadin). Pe cei neomenoși ori (pre)dispuși să-și piardă omenia, înțelepciunea populară („etnosofia”, cum o numește Petru Ursache cu un cuvânt cuvenit) îi avertizează – „Cine omenia-și prăpădește, de rău lumea îl vorbește” sau îi ironizează – „Are și el omenie... cât cățaua lu’ Ilie.” – oferindu-le, spre luare-aminte, antidotul/ remediul: „Cine pe-altul omeneste, chiar pe sine se cinstește”. În virtutea unui bun-simț înnăscut, elementar, exprimat și în variantă cultă, și paremiologic, importantă – deci prioritară – în relațiile interumane (ale... umanității!) este *omenia* („a fi om”), nicidecum averea („omenia-i mai scumpă ca avuția”), nici statutul socio-profesional („a fi domn”, „a fi mare”), statut care poate fi favorizat de un prezent istoric aparent etern, de o conjunctură oarecare, adesea fără să confirme onest meritele/ calitățile/ spiritul persoanei: „A fi domn e o întâmplare, a fi om e lucru mare.”/ „A fi mare, nu-i mirare. A fi om, e lucru mare.”. Mai apare, de altfel, un avertisment etnosofic succint, cu destinatar subînțeles (cei „mari”, „domnii”, decidenții care se ocupă de bunăstarea societății/ umanității): „sărăcia... strică omenia”. De regulă, în pofida neajunsurilor, omul sărman își păstrează omenia/cinstea („Mai bine sărac și curat, decât bogat și pătat”, cu versiunea abreviată „sărac, dar curat”) cu mult mai multă statornicie decât cel ajuns în funcții înalte, buimăcit de lăcomie, de setea fără limite a îmbogățirii, a profitului, a puterii. Totuși, dacă – prin nepăsarea „domnilor” – sărăcia, nedreptatea, inechitatea devin plagă profundă, și întrucât răul se propagă de sus în jos („peștele de la cap se-mpute”), devine implicit previzibilă situația în care omul de rând – constrâns de sărăcie – poate să se abrutizeze, să încalce una sau mai multe dintre legile nescrise ale omeniei. Un caz livresc, asimilabil însă realității: Jean Valjean, la Victor Hugo, în „Mizerabilii”. Sărăcia îl transformă pe protagonist în hoț (fură o pâine), nedreptatea (pedeapsa disproporționată: cinci ani de ocnă pentru un furt minor) – în ins revoltat (încercările de evadare îi prelungec detenția), brutal (condițiile inumane de detenție îi erodează bunătatea înnăscută, îl înrăiesc). Devine din om... neom. Transformarea lui este reversibilă începând din clipa în care, pe „sălbăticul” cinic, abia ieșit de la ocnă, Episcopul Myriel îl „omeneste”: îl primește în casă, îl ospătează, îl găzduiește,

îi acordă încredere, îl respectă, dovedind compasiune, smerenie, iubire de aproapele.

Încă nu am găsit în engleză ori franceză un corespondent fidel pentru verbul „a omeni” cu sensul lui cuprinzător din română: a găzdui și/sau ospăta cu generozitate pe cineva, a(-l) cinsti cu hrană și băutură, la nevoie și cu adăpost. „X l-a omenit pe Y” tradus prin „X humanized Y”(engl.), respectiv „X a humanisé Y”(fr.) nu acoperă sensul multiplu al verbului „a omeni”, ci strict sensul lui „a umaniza”, ceea ce este cu totul altceva. Se poate spune că Episcopul l-a umanizat pe dezumanizat (he humanized the dehumanized/ il a humanisé le désumanisé), pe abrutizatul Valjean, numai că această (re)umanizare – treptată, nu instantanee! – este consecința directă a faptului că, înainte de orice, *l-a omenit*, l-a tratat, într-un moment critic, cu ospitalitate, cu omenie! Omenia Episcopului va „lucra”, în timp, asupra lăuntrului fostului ocaș, restaurându-l ca om. Hugo avea convingerea că „răutatea începe acolo unde sfârșește omenia.”

Când *umanitatea* prezentului este frământată, tulburată de conflicte și tensiuni (politico-ideologice, economice, religioase, etnice, armate...), de porniri animalice mai mult sau mai puțin fâțișe, de lăcomie și dorință irepresibilă de dominare, când sacrul, disprețuit, a devenit ținta prea multor ironii, poate ar fi de folos să ne amintim (nu doar lexical, nu doar din respect pentru limba-patrie întru care încă locuim!) ce înseamnă omenia, cum să fim de *omenie*, cum să-i *omenim* pe semenii!

Când „Homo homini lupus est”, avem varianta „Te hominem esse memento!”. Adu-ți aminte că ești om, dar nu om-fiară-sângeroasă, nici om-robot, nici ins biped contabilizat în miliardele umanității, ci om de omenie!

Cosmina Marcela Oltean: *Priviri*

Carmen Tania Grigore

Serenitate

ce liniște
nici măcar prin gând
nu mai trece
scrâșnetul orelor
însingurate

îngerul apărut în
zațul zilei
a luminat fluxul
memoriei
reflectând
decantări senzoriale

respir atât de intens
încât aerul
eliberează flori de cireș
peste insomniile loiale

nimic nu ar putea
altera
gustul delicios
al minutului,

Tatiana Scurtu

Cerul tău e-o pădăie

În zilele de vară, parcă,
Se coc cireșele în noi,
Când bucuria ne încearcă
Din verdele atâtor ploi.

Să mă cuprinzi cu-mbujorare,
Din cel mai tainic necuprins,
Ținându-mi inima în floare
Și timpul dintre flori desprins.

Iar cerul tot e-o pădăie,
Prin care zboară gândul tău
Spre cea mai dulce reverie,
În care, poate, zbor și eu...

esența lui
cu multi-efect
pentru anxietate

Destăinuire

scriu- știind că
la fiecare început
de cuvânt
domnește inocența
sentinței

rog cititorul
să fie îngăduitor
cu derapajele de sens
figurativ sau nu

oricum
orice verdict
întoarce cheița lirică
în miezul semnificant
al creației
eliberând trăiri pentru
jocurile minții

Elena Graure-Manta: „Unendlichkeit – Infinitate 1”, obiect de sticlă Spectrum

Elena Graure-Manta: „Unendlichkeit – Infinitate 3”, obiect de sticlă Spectrum

Elena
Graure-Manta:
„Unendlichkeit –
Infinitate 2”,
obiect de sticlă
Spectrum

DIN ACTIVITĂȚILE DE EDUCAȚIE MUZEALĂ DESFĂȘURATE LA CASA MEMORIALĂ „ROMULUS CIOFLEC” DIN ARACI

DESPRE AUTORI

- Luminița Cornea, scriitor, critic și istoric literar, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov.
- Denisa Crăciun, poet, traducătoare de poezie, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov; cercetător asociat la Universitatea Clermont-Auvergne (Franța).
- Ioana Giurgiuman, profesoară, *Liceul German Sebeș*, județul Alba.
- Elena Graure-Manta, artist plastic român, stabilit în Germania. www.designelena.de
- Carmen Tania Grigore, poetă, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov.
- Mihai Marinache, publicist, cercetător literar, președintele *Asociației Cultural-Literare „Panait Cerna”*, Tulcea.
- Ion Onuc Nemeș, scriitor, fost director al *Bibliotecii Județene Astra*, Sibiu.
- Cosmina Marcela Oltean, grafician, muzeograf la Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni.
- Tatiana Scurtu, poetă, doctor în istorie, cercetător științific, profesoară, Sf. Gheorghe.
- Maria Monica Stoica, scriitoare, *Societatea Scriitorilor Târgovișteni*.
- Mihaela Malea Stroe, scriitoare, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov.
- Cristina Vișan, profesoară, *Colegiul Național „Mihai Viteazul”*, Sf. Gheorghe.

SĂ VORBIM/SĂ SCRIM CORECT - Avantaje și dezavantaje ale AI-ului

În contextul dezvoltării accelerate a tehnologiei digitalizate, inteligența artificială-AI- a devenit un instrument tot mai prezent în viața adolescenților, inclusiv în procesul de învățare. Un domeniu în care impactul acesteia este vizibil îl reprezintă exprimarea corectă, conform normelor gramaticale ale limbii române. Deși AI poate contribui semnificativ la îmbunătățirea competențelor lingvistice, utilizarea sa presupune o valorificare conștientă care să nu înlocuiască efortul și implicarea.

În primul rând, inteligența artificială are capacitatea de a oferi feedback imediat și precis. Aplicațiile bazate pe AI pot identifica rapid greșeli de ortografie, punctuație sau acord și pot sugera variante corecte. De exemplu, un elev care scrie „Arbitri merge pe teren.” poate primi imediat sugestia „Arbitrii merg pe teren.”, însoțită uneori de explicații privind acordul dintre subiect și predicat sau despre pluralul nearticulat și articulat al substantivelor de tipul: *arbitru*, *membre*, *codru* etc. Acest tip de intervenție contribuie la consolidarea regulilor gramaticale prin practică repetată.

În al doilea rând, AI poate îmbunătăți stilul de exprimare. AI nu doar corectează, ci și propune reformulări mai clare sau mai elevate. De exemplu, o propoziție simplă precum „Am făcut un lucru bun” poate fi îmbunătățită cu „Am realizat o acțiune benefică”, oferind elevului un model de exprimare mai nuanțat, în funcție de contextul situației de comunicare. Astfel, adolescenții pot fi determinați să valorifice un vocabular mai bogat și structuri mai elaborate, ceea ce poate contribui la dezvoltarea unei exprimări rafinate.

Cu toate acestea, utilizarea excesivă a AI poate genera dependență și superficialitate în învățare. Un

elev care se bazează constant pe corectarea automată poate ajunge să nu mai acorde atenție regulilor gramaticale, considerând că tehnologia va rezolva orice neclaritate. În acest fel, procesul de învățare devine pasiv, iar cunoștințele nu se fixează în mod real. Nu întâmplător, în unele țări s-a reintrodus scrierea de mână, utilizarea caietelor și a manualelor clasice, în contextul în care tinerii nu mai știu să scrie corect sau să caute informații prin efort conștient.

De asemenea, AI poate contribui la scăderea interesului pentru o exprimare aleasă. Dacă elevii folosesc inteligența artificială doar pentru a genera rapid texte corecte, fără o gândire critică, aceștia pot pierde motivația de a-și dezvolta propriul stil. Adolescenții apelează deseori la AI pentru a construi un eseu structurat, fără a reflecta asupra conținutului științific sau asupra modului în care ideile sunt exprimate. În timp, acest comportament poate duce la uniformizarea limbajului, la diminuarea capacității de concentrare, dezinteresul pentru o gândire critică și la estomparea creativității. Astfel, inteligența artificială nu poate înlocui gândirea, cel mult o poate stimula, dacă e valorificată înțelept ca instrument auxiliar.

În concluzie, dacă este utilizat în mod responsabil, AI-ul poate deveni un instrument educațional valoros, cu reale beneficii în procesul de predare-învățare-evaluare. AI are un mare potențial de a sprijini exprimarea corectă în limba română, oferind feedback rapid și modele adecvate. Totuși, utilizarea sa abuzivă poate duce la dependență, superficialitate și dezinteres față de o exprimare aleasă. Echilibrul între utilizarea tehnologiei și efortul personal rămâne esențial pentru formarea unor competențe lingvistice solide.

Revistă editată de Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR) din Sfântu Gheorghe –
director Valerii Kavruk. ISSN 2559 – 4753, ISSN-L 2559 – 4753. E-mail: secretariat@mncr.ro

Redacția: Luminița Cornea – redactor-șef; Cristina Felea-Baubec – secretar de redacție.

Corespondenți din țară și din afara țării: Iurie Colesnic (Chișinău), Cornel Dimovici (Germania),
Elena Graure-Manta (Germania), Șerban Teculescu (Paris), Denisa Crăciun (Franța),
Ionel Simota (Miercurea-Ciuc), Carmen Gheorghe (Brașov).

Tehnoredactare: Zita Horvath.

Tiparul executat la: Tinta Printing Studio.